

APOSTOLISK KONSTITUTION
”LAUDIS CANTICUM”

APOSTOLISK KONSTITUTION

VARI DEN ENLIGT BESLUT AV
DET ANDRA EKUMENISKA VTIKANKONCILIET
FÖRNYADE TIDEGÄRDEN
PROMULGERAS

PAULUS, BISKOP,

GUDS TJÄNARES TJÄNARE,
TILL BESTÄNDIG HÅGKOMST

Den lovsång som i evighet sjunges i de himmelska boningarna och som vår Överstepräst Kristus Jesus uppstämde i denna vår landsflykt har av kyrkan genom alla århundraden troget och oavbrutet framburits, i en förunderlig mångfald av former.

Tidegården utvecklades efter hand till den lokala kyrkans bön, som bads under ledning av prästen på bestämda tider och platser. Den blev något av ett nödvändigt komplement till det eukaristiska offret, som förblir gudstjänstens högsta form och sammanfattning. I tidebönen fick eukaristin sin fortsättning och utsträcktes till att omfatta hela det mänskliga livet under dagens timmar.

Tidegårdsboken, som så småningom växte till omfånget genom olika tillägg, blev ett passande redskap för den heliga handling för vilken den är avsedd. Men eftersom ganska stora förändringar har genomförts under historiens lopp (hit kan bland annat den enskilda recitationen av officiet räknas), har denna bok, som ibland kallas breviarium, naturligt nog kommit att anpassas till alla dessa former och anslutit sig till varje ny tids föreställningar om tidegården.

Det tridentinska konciliet, som på grund av tidsbrist inte kunde befatta sig med en reform av breviariet, hänsköt frågan till den Apostoliska stolen. Det romerska breviariet, som promulgerades år 1568 av vår företrädare, den helige påven Pius V, återställde den kanoniska bönen till en enhetlig form; denna enhetlighet hade då gått förlorad och uppfattades som en viktig angelägenhet inom den latinska kyrkan.

Under följande sekler genomförde påvarna Sixtus V, Clemens VIII, Urban VIII och Clemens XI åtskilliga förändringar.

Den helige Pius X lät 1911 utge ett nytt breviarium. Där hade man återinfört den gamla seden att recitera de 150 psalmerna under loppet av en vecka, och hela psalteriet strukturerades om, så att upprepningar undveks och möjlighet gavs att kombinera det feria psalteriet och lectio continua av bibeln med helgonofficierna. Söndagens officium fick en högre rang, så att det principiellt inte skulle trängas undan av helgonfester.

Hela frågan om en liturgisk reform togs på nytt upp av Pius XII, som medgav att en ny översättning till latin av psalteriet för såväl enskilt som gemensamt bruk företogs av det påvliga Bibelinstitutet. Vidare uppdrog han åt en särskild kommission, som upprättades 1947, att ta ställning till en reform av hela breviariet. Alla biskopar blev 1955 tillfrågade om sina synpunkter i denna fråga. Man kunde märka frukten av detta omsorgsfulla arbete i dekretet om förenkling av rubrikerna, utfärdat 23 mars 1955, samt i de nya regler som Johannes XXIII stadfäste för breviariet i *Codex rubricarum* 1960.

Påven Johannes XXIII insåg emellertid att detta endast var en delreform och att hela liturgin var i behov av djupare principiella överväganden. Detta blev en av uppgifterna för Andra vatikankonciliet, som han under tiden hade sammankallat. Följden blev att detta kyrkomöte grep sig an liturgin i allmänhet och tidebönen i synnerhet på ett så genomgripande och framstående sätt och med ett sådant andligt djup att man knappast kan finna något liknande i hela kyrkans historia.

Medan Andra vatikankonciliet fortfarande pågick blev det Vår uppgift att genast efter promulgeringen av liturgikonstitutionen tillse att dess bestämmelser genomfördes.

Följaktligen upprättade Vi ett råd för genomförandet av liturgikonstitutionen (*Consilium*) och däri ett särskilt utskott, i vilket experter på liturgi, teologi, spiritualitet och själavård under sju år av intensivt och noggrant arbete samverkade på att framställa denna nya tidegårdsbok.

Riktlinjerna för hela arbetet godkändes i helhet och detaljer av *Consilium* samt av den biskopssynod som sammanträdde 1967. Detta skedde efter hörande av kyrkans alla biskopar och en mängd präster med själavårdsuppgifter jämte ordensfolk och lekfolk.

Det är på sin plats att nu i enskildheter förklara principerna och strukturen i den nya tidegården.

1. I enlighet med önskemålen i liturgikonstitutionen *Sacrosanctum Concilium* har hänsyn tagits till de förhållanden i vilka präster med själavårdsuppgifter i dag arbetar.

Officiet är hela gudsfolkets bön. Det har därför sammanställts och utformats så att inte bara klerker utan också ordensfolk och lekfolk skall kunna delta i det. Man har tagit hänsyn till önskemål från människor i olika ställning och förhållanden. De kan anpassa bönen efter karaktären hos de grupper som har att fira tidegården, alltefter särskild uppgift och kallelse.

2. Att be tidebön är att helga dagens tider. Ordningen har därför reviderats så att de enskilda kanoniska bönestunderna lättare skall kunna firas vid rätt tidpunkt, med hänsyn till vår tids förhållanden.

Primen har därför avskaffats. Laudes och vesper kan ses som officiets två tyngdpunkter och har fått en motsvarande utformning som verklig morgon- resp. aftonbön. Läsningsgudstjänsten behåller sin karaktär av nattbön för dem som firar en vigilia men kan i övrigt bedjas vid vilken tid på dygnet som helst. Av de mindre tiderna, ters, sext och non, har man utformat en Bön under dagen, varvid man väljer det av de tre formulären som närmast motsvarar den aktuella tidpunkten utan att behöva utelämna något av psalteriet (som fördelats på fyra veckor).

3. För att sinnet lättare skall kunna stå i samklang med rösten och tidebönen verkligen bli ”en fromhetens källa och en näring för den personliga bönen”¹ har i den nya tidegårdsboken ett avsevärt mindre pensum införts, och texterna är betydligt mer varierade. Flera hjälpmedel erbjuds för en personlig meditation över psalmerna (överskrifter, antifoner, psalmorationer); stunder av tystnad kan iakttas.

4. Enligt konciliets anvisning² har bruket att genomgå hela Psaltaren under loppet av en vecka ersatts med en fördelning på fyra veckor. Den nya latinska översättningen, som gjorts av den av Oss tillsatta kommissionen för revision av Vulgata, har antagits. I serien av psalmer har understundom vissa psalmer eller verser uteslutits, som är av sådan karaktär att de skulle förorsaka svårigheter framför allt vid firandet av gudstjänsten på folkspråket. Vissa cantica ur Gamla testamentet har tillagts i laudes för att öka denna böns andliga rikedomar. För att berika vespern har man infört vissa cantica som utgör pärlor i Nya testamentet.

5. Guds ords skattkammare öppnas frikostigare i den nya ordningen för bibelläsningar, som är upplagd med hänsyn tagen till läsordningen för mässan.

Perikoperna har en innehållslig enhet och har valts för att under årets lopp återge de viktigaste momenten i frälsningens historia.

6. Enligt konciliets riktlinjer har den dagliga läsningen ur fädernas och de kyrkliga författarnas skrifter lagts upp så att det bästa ur den kristna, framför allt patristiska, traditionen har tagits med. För att den andliga rikedomen hos dessa författare skall bli tillgänglig, kommer ett lektionarium att sammanställas i form av ett supplement, för att ytterligare göra rättvisa åt denna litteratur.

7. Ur tidegårdens text har avlägsnats allt sådant som inte är historiskt riktigt, och framför allt de hagiografiska läsningarna har reviderats enligt principen att varje helgons andliga profil och betydelse för kyrkans liv skall komma till uttryck.

8. I laudes har böner som skall viga dagen och förbereda dess arbete tillagts. I vespern bes en litania som liknar den allmänna förbönen i mässan.

Herrens bön avslutar detta slags böner. Då den också förekommer i mässan, har alltså i

¹ Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 90: AAS 56 (1964) 122.

² Ibid. n. 91: 122–123.

vår tid det forn kristna bruket återinförts att bedja Fader vår tre gånger dagligen.

Den heliga kyrkans bön har alltså i grund omgestaltats i enlighet med traditionen och med hänsyn till vår tids behov. Det är i högsta grad önskvärt att den också får genomsyra, inspirera, gestalta och ge uttryck åt hela det kristna bönelivet och ge näring åt gudsfolkets andliga liv.

Vi hoppas alltså att känslan för den ”ständiga bönen”³, som vår Herre Jesus Kristus har uppdragit åt sin kyrka, på nytt skall väckas till liv. Tidegårdsboken och dess bönetimmar är ett ständigt stöd och en hjälp härtill; tidebönen som handling uttrycker kyrkans sanna väsen som en bedjande gemenskap och blir ett härligt tecken därpå, i synnerhet när en församling eller kommunitet kommer samman för att förrätta den.

Den kristna bönen är framför allt hela den mänskliga gemenskapens bön, som Kristus förenar med sin;⁴ den enskilde blir en del i det som är uttryck för den enda och odelade kroppen. Där bönen stiger mot höjden, där är det Kristi älskade brud som hörs frambara hela det kristna folkets önskningsar och löften, med åkallan och förbön för mänsklighetens behov.

Det är från Kristi hjärta som denna bön får sin enhet. Vår Frälsare ville ”att det liv, som han med sina böner och sitt offer hade påbörjat i sin dödliga kropp, genom seklernas lopp skulle fortsätta i hans mystiska kropp, som är kyrkan”.⁵ Därför är kyrkans bön samtidigt ”Kristi bön tillsammans med sin kropp inför Fadern”.⁶ När vi ber tidegården skall vi därför känna igen våra röster som talar i Kristus, och hans röst som talar i vår.⁷

För att särarten i denna vår bön skall framstå i klarare ljus, är det nödvändigt att den ”Ijuva och levande känslan för den heliga Skrift”⁸ väcks till liv hos alla. Den är bärkraften i tidegården, och den heliga Skrift måste bli den främsta inspirationskällan till all kristen bön. Särskilt psaltarbönen, som ständigt på nytt beskriver och förkunnar Guds handlande i frälsningshistorien, måste på nytt bli Guds folks omistliga egendom. Detta kan lättare ske om kyrkans tjänare bibringas en djupare förståelse för den innebörd i psalmerna som motiverar att de sjunges i liturgin och denna också förklaras för de troende genom en riktig trosundervisning. Det rikhaltigare bruket av den heliga Skrift, inte bara i mässan utan också i den nya tidegården, medför att frälsningshistorien alltid hålls i minne och dess fullbordan i enskilda människoliv verksamt förkunnas.

Kristi liv i kyrkan, hans mystiska kropp, fullkomnar och bär varje enskild kristens personliga liv. Därför måste man tillbakavisa varje tanke på en motsättning mellan kyrkans officiella bön och den personliga andakten. Deras ömsesidiga beroende måste stärkas och vidgas. Den inre bönen skall ständigt hämta sin näring ur läsningarna, psalmerna och tidebönens andra delar. Recitationen av officiet måste i möjligaste mån anpassas efter behovet av en levande personlig bön. I den allmänna inledningen ges anvisningar om hur man kan gestalta bönen rytm, form och firande så att den bäst motsvarar de bedjandes andliga förutsättningar. Om tidebönen verkligen blir till personlig bön, så blir också sambandet mellan liturgin och det övriga kristna livet tydligare. Hela de kristnas liv är ju, dag och natt och i varje stund, en *leitourgia*, där de överlåter sig själva i tjänst åt Gud och människor. De efterliknar därvid Kristi handlande, han som med sitt sätt att leva och sitt offer av sig själv helgade varje människas liv.

Denna djupa sanning om det kristna livet får sitt uttryck och sin bekräftelse i tidebönen.

Därför inbjuds alla kristna till tidegården, också de som inte är förpliktade därtill. Och de som mottagit kyrkans uppdrag att frambara tidebönen skall dagligen samvetsgrant och oavkortat bedja den och om möjligt vid den rätta tidpunkten. Den största vikten skall läggas på laudes och vesper.

De som är vigda till kyrkans ämbete och därmed på särskilt sätt har blivit ett tecken för Kristus Översteprästen, samt de som genom ordenslöften blivit helgade till Guds och kyrkans tjänst, skall härvid inte blott känna sig förpliktade av ett yttre bud. De skall låta sig ledas av tanken på sakens inre vikt och värde för den pastoral verksamheten och den personliga helgelsen. Det är synnerligen önskvärt att alla ber kyrkans offentliga bön besjälade av en andlig förnyelse och en insikt i dess inre

³ Jfr Luk 18:1; 21:36; 1 Thess 5:17; Ef 6:18.

⁴ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 83: AAS 56 (1964) 121.

⁵ Pius XII, Encykl. *Mediator Dei*, 20 nov. 1947, n. 2: AAS 39 (1947) 522.

⁶ Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 84: AAS 56 (1964) 121.

⁷ Jfr Augustinus, *Enarrationes in ps.* 85, 1.

⁸ Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 24: AAS 56 (1964) 106–107.

nödvändighet för hela kyrkans kropp. Hon kan, när hon i detta avseende följer sitt huvud efter, inte ges ett lämpligare namn än ”den bedjande kyrkan”.

I kraft av Vår apostoliska myndighet gillar, godkänner och stadfäster Vi härmed den nya ordningen för tidegården. Må den leda till att en innerligare och skönare lovsång stiger upp till Gud från kyrkan i vår tid. Må den stämma in i helgonens och änglarnas sång i de himmelska boningarna, och må den dag för dag under denna vår jordiska landsflykt klinga alltmer fulltonigt, till dess att den helt kan uppgå i den fullkomliga lovsång som i evighet sjunges inför ”honom som sitter på tronen, och Lammet”.⁹

Vi stadgar vidare att denna nya tidegårdsbok får brukas så snart den utkommit. Biskopskonferenserna skall låta utge denna gudstjänstordning på folkspråken och, efter inhämtande av den Heliga stolens godkännande och bekräftelse, bestämma en dag då den helt eller delvis kan eller skall tas i bruk. Från och med den dag då den folkspråkliga ordningen skall användas i gudstjänsten skall de, som fortsätter att be på latin, endast hålla sig till den förnyade ordningen (*Liturgia Horarum*).

De som på grund av framskriden ålder eller av andra särskilda skäl har stora svårigheter att följa den nya ordningen kan, med godkännande av sin ordinarius, vid det enskilda bedjandet av tidegården helt eller delvis behålla *Breviarium Romanum*, som de hittills brukat.

Dessa Våra bestämmelser och föreskrifter skall nu och framgent äga laga kraft och giltighet. Vi upphäver samtidigt de apostoliska konstitutioner och förordningar som Våra företrädare till äventyrs kan ha avlåtit i saken, även sådana föreskrifter som vore värda ett särskilt omnämmande och återkallande.

Givet i Rom vid S:t Petrus, den 1 november, Alla helgons dag, 1970, i det åttonde året av Vårt pontifikat.

PAULUS PP. VI

ALLMÄN INTRODUKTION
TILL TIDEGÄRDEN

ALLMÄN INTRODUKTION
TILL TIDEGÄRDEN

KAPITEL I

TIDEGÄRDENS PLATS I KYRKANS LIV

1. Guds folks offentliga och gemensamma bön räknas som en av kyrkans viktigaste uppgifter. Redan från begynnelsen ”deltog man troget i apostlarnas undervisning och den inbördes hjälpen, i brödbrytandet och bönerna” (Apg 2:42). Apostlagärningarna ger flera vittnesbörd om den urkristna församlingens endräktiga bön.¹⁰

Källor från urkyrkan berättar också om att enskilda kristna iakttog vissa bönestunder under dagens lopp. På några håll uppkom snart bruket att avsätta vissa tider för gemensam bön, t.ex. dagsljusets sista timme, när det skymmer och man tänder lampan, eller gryningen, när natten går mot sitt slut och dagen bryter in.

Med tiden blev också dagens övriga timmar helgade med gemensam bön, något som kyrkofäderna såg antydningar till i Apostlagärningarna. Där kan man läsa om hur apostlarna samlades vid tredje timmen.¹¹ Den främste av apostlarna ”gick vid sjätte timmen upp på taket för att be” (10:9); ”Petrus ... och Johannes gick upp till templet inemot nionde timmen” (3:1); ”vid midnatt höll Paulus och Silas bön och sjöng lovsånger till Gud” (16:25).

2. Dessa regelbundna böner antog så småningom institutionaliserade former. Tidegården (*Liturgia Horarum*, *Officium divinum*) berikades med läsningar. Den är en lovsång och förbön, nämligen kyrkans bön med Kristus och till Kristus.

⁹ Jfr Upp 5:13.

¹⁰ Jfr Apg 1:14; 4:24; 12:5, 12; jfr Ef 5:19–21.

¹¹ Jfr Apg 2:1–15.

I. KRISTI BÖN

Kristi bön till sin Fader

3. Ordet, som utgår av Fadern och är avglansen av hans härlighet, kom till denna värld för att ge Guds liv till människorna. ”Han, som är det nya och eviga förbundets överstepräst, Kristus Jesus, antog den mänskliga naturen och uppstämde i denna vår jordiska landsflykt den lovsång som i all evighet sjungs i vårt himmelska hemland.”¹² Från den stunden genljuder Guds lov i Kristi hjärta med mänskliga ord. På människornas vägnar frambär han tillbedjan, gottgörelse och förbön inför Fadern, som den främste i den nya mänskligheten och medlare mellan Gud och människor.

4. Han som är Guds Son och ett med Fadern (jfr Joh 10:30) trädde in i världen med orden: ”Se, jag har kommit för att göra din vilja” (Heb 10:9; jfr Joh 6:38). Han gav oss också en förebild för hur vi skulle be. Evangelierna talar ofta om hans egen bön: när han gör sitt uppdrag från Fadern känt,¹³ innan han kallar sina apostlar,¹⁴ när han lovprisar Gud vid bespisningsundret,¹⁵ när han förvandlas på förklaringsberget,¹⁶ när han botar den dövstumme,¹⁷ när han uppväcker Lasaros,¹⁸ innan han uppmanar Petrus att bekänna honom,¹⁹ när han undervisar sina lärjungar om bönen,²⁰ när dessa återvänder från sitt uppdrag,²¹ när han välsignar barnen²² och när han ber för Petrus.²³

Hans vardagliga liv präglades av bön, ja, hans verksamhet var ett utflöde av hans bön. Han drog sig undan i öknen eller upp på ett högt berg för att kunna be ostört,²⁴ han steg upp för att be före gryningen²⁵ eller från kvällen ända till gryningen,²⁶ och han övernattade i bön till Gud.²⁷

Jesus deltog också, som man med rätta antar, i de offentliga gudstjänsterna både i synagogan, dit han gick ”som han brukade”,²⁸ och i templet, som han kallade ett bödens hus,²⁹ men också i de enskilda böner som fromma judar brukade recitera dagligen. Han uttalade de traditionella välsignelserna av Gud vid måltiderna, så som det uttryckligen sägs i berättelserna om bespisningsundret,³⁰ om den sista måltiden³¹ och om måltiden i Emmaus.³² Likaså sjöng han ”lovsången” tillsammans med sina lärjungar.³³

Ända in i det sista av sitt jordeliv visade den gudomlige Mästaren att bönen var det som besjälade hans messianska uppdrag och den påsk som han måste fullborda: när lidandet närmade sig,³⁴ vid den sista måltiden,³⁵ under dödsångesten³⁶ och på korset.³⁷ ”Under sitt liv på jorden uppsände han

¹² Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 83.

¹³ Luk 3:21–22.

¹⁴ Luk 6:12.

¹⁵ Matt 14:19; 15:36; Mark 6:41; 8:7; Luk 9:16; Joh 6:11.

¹⁶ Luk 9:28–29.

¹⁷ Mark 7:34.

¹⁸ Joh 11:41 ff.

¹⁹ Luk 9:18.

²⁰ Luk 11:1.

²¹ Matt 11:25 ff.; Luk 10:21 ff.

²² Matt 19:13.

²³ Luk 22:32.

²⁴ Mark 1:35; 6:46; Luk 5:16; jfr Matt 4:1 par.; Matt 14:23.

²⁵ Mark 1:35.

²⁶ Matt 14:23, 25; Mark 6:46, 48.

²⁷ Luk 6:12.

²⁸ Luk 4:16.

²⁹ Matt 21:13 par.

³⁰ Matt 14:19 par.; Matt 15:36 par.

³¹ Matt 26:26 par.

³² Luk 24:30.

³³ Matt 26:30 par.

³⁴ Joh 12:27 f.

³⁵ Joh 17:1–26.

³⁶ Matt 26:36–44 par.

med höga rop och tårar enträgna böner till den som kunde rädda honom från döden, och han blev bönhörd därför att han böjde sig under Guds vilja” (Heb 5:7). Med det fullkomliga offret på korset ”har han för all framtid fullkomnat dem som blir helgade” (Heb 10:14), och sedan han blivit uppväckt från de döda lever han alltid och vädjar för oss.³⁸

II. KYRKANS BÖN

Befallningen att be

5. Jesus befälde oss att göra det han själv gjorde. ”Be”, sade han ofta,³⁹ ”i mitt namn”.⁴⁰ Han gav oss också en förebild i det som vi kallar Herrens bön.⁴¹ Han påminde om att bönen är nödvändig⁴² och om att den måste vara ödmjuk,⁴³ vaken,⁴⁴ uthållig och förtröstande på Faderns godhet,⁴⁵ ren i avsikt och i överensstämmelse med Guds eget väsen.⁴⁶

Apostlarna ger oss ofta i sina brev exempel på böner, framför allt lovsånger och tacksägelser, och de påminner om bönen i den helige Ande,⁴⁷ som genom Kristus⁴⁸ frambärs till Gud,⁴⁹ enträget och oavlatligt,⁵⁰ om dess helgande kraft,⁵¹ men också om lovprisningen,⁵² tacksägelsen,⁵³ den begärande bönen⁵⁴ och förbönen för alla människor.⁵⁵

Kyrkan fortsätter Kristi bön

6. Eftersom människan till hela sin varelse har sitt ursprung i Gud, måste hon erkänna och bekänna Skaparens anspråk på henne. Det har fromma människor gjort i alla tider genom bönen.

Men den bön som riktas till Gud måste vara förbunden med Kristus, alla människors Herre och den ende medlaren,⁵⁶ ty endast genom honom har vi tillträde till Fadern.⁵⁷ Han förenar hela den mänskliga gemenskapen med sig,⁵⁸ så att det uppstår ett intimt band mellan Kristi bön och hela mänsklighetens bön. I Kristus och endast i honom får den mänskliga strävan till gudsgemenskap sitt frälsande värde och når sitt mål.

7. Men en särskilt innerlig förbindelse består mellan Kristus och de människor som han genom pånyttfödelsens sakrament upptar till lemmar i sin kropp, som är kyrkan. Alla Sonens rikedomar strömmar därmed ned från huvudet till hela kroppen: Andens gemenskap, sanningen, livet och delaktigheten i barnskapet hos Gud, allt detta som visade sig i all hans egen bön, medan han levde ibland oss.

³⁷ Luk 23:34, 46; Matt 27:46; Mark 15:34.

³⁸ Jfr Heb 7:25.

³⁹ Matt 5:44; 7:7; 26:41; Mark 13:33; 14:38; Luk 6:28; 10:2; 11:9; 22:40, 46.

⁴⁰ Joh 14:13 f.; 15:16; 16:23–24, 26.

⁴¹ Matt 6:9–13; Luk 11:2–4.

⁴² Luk 18:1.

⁴³ Luk 18:9–14.

⁴⁴ Luk 21:36; Mark 13:33.

⁴⁵ Luk 11:5–13; 18:1–8; Joh 14:13; 16:23.

⁴⁶ Matt 6:5–8; 23:14; Luk 20:47; Joh 4:23.

⁴⁷ Rom 8:15, 26; 1 Kor 12:3; Gal 4:6; Jud v. 20.

⁴⁸ 2 Kor 1:20; Kol 3:17.

⁴⁹ Heb 13:15.

⁵⁰ Rom 12:12; 1 Kor 7:5; Ef 6:18; Kol 4:2; 1 Thess 5:17; 1 Tim 5:5; 1 Pet 4:7.

⁵¹ 1 Tim 4:5; Jak 5:15 f.; 1 Joh 3:22; 5:14 f.

⁵² Ef 5:19 f.; Heb 13:15; Upp 19:5.

⁵³ Kol 3:17; Fil 4:6; 1 Thess 5:17; 1 Tim 2:1.

⁵⁴ Rom 8:26; Fil 4:6.

⁵⁵ Rom 15:30; 1 Tim 2:1 f.; Ef 6:18; 1 Thess 5:25; Jak 5:14, 16.

⁵⁶ 1 Tim 2:5; Heb 8:6; 9:15; 12:24.

⁵⁷ Rom 5:2; Ef 2:18; 3:12.

⁵⁸ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 83.

Hela kyrkans kropp har del i Kristi prästadöme: de döpta helgas genom återfödelsen och den helige Andes smörjelse till ett andligt hus och ett heligt prästerskap,⁵⁹ och de blir skickade att utföra det nya förbundets gudstjänst, som inte beror av våra krafter utan av Kristi förtjänst och nådegåva.

”Gud kunde inte ge människorna någon större gåva än detta att hans Ord, genom vilket han har skapat allt, blev deras huvud och de själva infogades som lemmar i honom. Han är Guds Son och Människosonen, en enda Gud med Fadern, en enda människa med människorna. När vi därför i bönen talar med Gud, då skiljer vi inte Sonen från honom, och när Sonens kropp ber, då skiljer den inte huvudet från sig själv. Han är den ende frälsaren av sin kropp, han vår Herre Jesus Kristus, Guds Son. Han ber för oss, han ber i oss, han tillbeds av oss: han ber för oss som vår överstepräst, han ber i oss som vårt huvud, han tillbeds av oss som vår Gud. Låt oss därför känna igen vår röst i honom och hans röst i oss.”⁶⁰

Den kristna bönen värdighet ligger alltså i detta att den har del i den ende Sonens egen hängivenhet till sin Fader och i den bön som han frambar under sitt jordeliv. Nu lever den vidare i den universella kyrkan och i alla dess lemmar och fram bärs utan att någonsin tystna på hela människosläktets vägnar och för dess frälsnings skull.

Den helige Andes verkan

8. Det är den helige Ande som åstadkommer den bedjande kyrkans enhet. Det är ju samme Ande som vilar över Kristus,⁶¹ över hela kyrkan och var och en av de döpta. ”Anden stöder oss i vår svaghet” och ”vädjar för oss med rop utan ord” (Rom 8:26); han är Sonens Ande, som skänker oss ”en ande som ger söners rätt så att vi kan ropa: Abba! Fader!” (Rom 8:15; jfr Gal 4:6; 1 Kor 12:3; Ef 5:18; Jud v. 20). Det finns ingen kristen bön utan den helige Andes verkan, som enar hela kyrkan och leder den genom Sonen till Fadern.

Bönens gemenskapskaraktär

9. Herrens och apostlarnas förebild och föreskrift att alltid och enträget be får inte tas som ett rent lagbud utan hör med till kyrkans innersta väsen. Hon är en gemenskap och skall uttrycka sin gemenskap också genom sin bön. Därför heter det i Apostlagärningarna, när det första gången talas om de troendes gemenskap, att den samlades till bön ”tillsammans med några kvinnor, Maria, Jesu mor, och hans bröder” (Apg 1:14). ”Alla de många som hade kommit till tro var ett hjärta och en själ” (Apg 4:32), och deras samstämmighet var grundad på Guds ord, brödragenskapen, bönen och eukaristin.⁶²

Visserligen är bönen i kammaren bakom stängda dörrar⁶³ alltid nödvändig och värd all uppmuntran.⁶⁴ Också den beds av kyrkans lemmar genom Kristus i den helige Ande. Men gemenskapens bön har en särskild värdighet i kraft av Kristi egna ord: ”Där två eller tre är samlade i mitt namn är jag mitt ibland dem” (Matt 18:20).

III. TIDEGÄRDEN

Helgandet av tiden

10. Kristus har befallt: ”Man måste alltid be utan att ge upp” (jfr Luk 18:1). Kyrkan har troget rättat sig efter denna maning. Den upphör aldrig att uppsända böner och den riktar till oss denna maning: ”Låt oss genom honom [Jesus] ständigt fram bära lovsång som ett offer till Gud” (Heb 13:15). Den uppfyller hans bud inte blott genom att fira eukaristi utan också på andra sätt, framför allt genom tidegården, som enligt urgammal kristen sed har det särmärket att varje stund under dagen och natten genom den blir helgad.⁶⁵

11. Eftersom helgandet av dagen och av allt mänskligt verk hör med till tidegårdens syfte, har den nu

⁵⁹ Vat. II, Dogm. konst. om kyrkan, *Lumen gentium*, n. 10.

⁶⁰ Augustinus, *Enarrat. in ps. 85*, 1: CCSL 39, 1176.

⁶¹ Jfr Luk 10:21, då Jesus ”jublar i den heliga anden” och säger: ”Jag prisar dig, Fader ...”

⁶² Jfr Apg 2:42.

⁶³ Jfr Matt 6:6.

⁶⁴ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 12.

⁶⁵ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 83–84.

blivit omgestaltad så, att varje tidebön så vitt möjligt skall iakttas vid den riktiga tidpunkten, med hänsyn tagen till nutida förhållanden.⁶⁶

Därför ”är det lämpligt att man vid bedjandet av tidegården iakttar den tidpunkt som kommer närmast den riktiga för varje enskild kanonisk bönestund, både för att verkligen kunna helga dagen och med tanke på den andliga behållningen av denna böneform”.⁶⁷

Förhållandet mellan tidegård och eukaristi

12. Tidegården utvidgar⁶⁸ till dagens olika tider den lovprisning, tacksägelse, åminnelse av frälsningens mysterier, förbön samt försmak av den himmelska härligheten som vi får del av i eukaristins mysterium, detta som är ”mittpunkt och höjdpunkt i hela den kristna gemenskapens liv”.⁶⁹

Tidegården är den bästa förberedelsen till eukaristifirandet, eftersom den uppammar och livnär den hållning som är nödvändig för ett fruktbarande firande av eukaristin, nämligen tro, hopp, kärlek, andakt, självbehärskning, och så vidare.

Utövandet av Kristi prästerliga ämbete i tidegården

13. Kristus utövar ”det verk varigenom människosläktet fräslas och Gud blir fullkomligt förhärligad”⁷⁰ i den helige Ande och genom kyrkan, inte bara när eukaristin firas och sakramenten utdelas, utan även och framför allt när tidegården förrättas.⁷¹ Där är han själv närvarande, när man samlas, när man läser Guds ord, ”när kyrkan ber och sjunger psalmerna”.⁷²

Helgandet av människan

14. I tidegården helgas människan⁷³ och blir Gud tjänad, när liksom en förbindelse och en dialog upprättas mellan Gud och människa. ”Gud talar till sitt folk ... och folket svarar i sånger och böner.”⁷⁴

I förnämligaste form kan deltagarna uppnå denna helgelse genom Guds frälsande ord, som här intar en framträdande plats. Man läser ur den heliga Skrift, man sjunger Guds egna ord så som de lämnats till oss i psalmerna, och man framför andra böner, förböner och sånger på hans ingivelse och med hans bistånd.⁷⁵

Inte blott när man läser det som är skrivet ”för att undervisa oss” (Rom 15:4), utan också när kyrkan ber och sjunger, får deltagarnas tro förnyad näring, sinnet lyfts till Gud, och han får en andlig offertjänst och ger sin nåd i rikare mått.⁷⁶

Lovsången till Gud i förening med den himmelska kyrkan

15. I tidegården framför kyrkan ständigt⁷⁷ lovsång som ett offer till Gud, en frukt från läppar som prisar hans namn,⁷⁸ och hon utför så sitt huvuds prästerliga tjänst. Denna bön är ”Brudens röst som talar till Brudgummen, ja, det är också Kristi bön tillsammans med sin kropp till Gud”.⁷⁹ ”Alla som gör detta

⁶⁶ Jfr *ibid.* n. 88.

⁶⁷ *Ibid.* n. 94.

⁵⁹ Jfr Vat. II, Dekr. om prästernas ämbete och liv, *Presbyterorum ordinis*, n. 5.

⁶⁸ Vat. II, Dekr. om biskoparnas herdeuppsdrag i kyrkan, *Christus Dominus*, n. 30.

⁶⁹ Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 5.

⁷⁰ Jfr *ibid.* n. 83 och 98.

⁷¹ *Ibid.* n. 7.

⁷² Jfr *ibid.* n. 10.

⁷³ *Ibid.* n. 33.

⁷⁴ Jfr *ibid.* n. 24.

⁷⁵ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 33.

⁷⁶ 1 Thess 5:17.

⁷⁷ Jfr Heb 13:15.

⁷⁸ Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 84.

⁷⁹ *Ibid.* n. 85.

fullgör å ena sidan den plikt som åligger kyrkan och delar å andra sidan den ära som tillkommer Kristi brud, ty genom att bära fram sin lovsång till Gud står de inför hans tron i Modern Kyrkans namn.”⁸⁰

16. När kyrkan i tidegården lovprisar Gud, förenas hon med den lovsång som i evighet sjungs i de himmelska boningarna.⁸¹ Hon får så en försmak av den himmelska lovprisning som ljuder inför Guds och Lammets tron, så som Johannes beskriver det i Uppenbarelseboken. Vår innerliga förbindelse med den himmelska kyrkan förverkligas när ”vi i den jordiska liturgin med hela den himmelska härskaran lovsången sjunger till Guds ära, och alla som är återlösta genom Kristi blod från alla stammar och språk och länder och folk (jfr Upp 5:9) och församlade till ett i kyrkan samstämmigt sjunger vår lovsång till den ende och treenige Guden”.⁸²

Profeterna såg denna himmelska gudstjänst som en seger, vunnen i dagen utan natt och ljuset utan mörker: ”Solen skall inte längre vara ditt ljus om dagen, och månen skall inte mer lysa dig med sitt sken, utan Herren skall vara ditt eviga sken” (Jes 60:19; jfr Upp 21:23, 25). ”Och det blir en dag som är ensam i sitt slag, och som är känd av Herren, en dag då det varken är dag eller natt, en dag då det blir ljust, när aftonen kommer” (Sak 14:7). Ty redan har vi ”tidsåldrarnas slut inpå oss (jfr 1 Kor 10:11), och världens förnyelse är oåterkalleligen beslutad och föregrips på något sätt redan här i världen”.⁸³ Genom tron får vi också insikt i detta livets mening, nämligen att vi tillsammans med hela skapelsen skall vänta på Guds barns uppenbarelse.⁸⁴ I tidegården förkunnar vi denna tro, uttrycker detta hopp och ger det näring, då vi redan nu i glädje anar den eviga lovsången och dagen som aldrig skall förmörkas.

Tidegården som förbön

17. Men förutom att vara lovprisning är tidegården också den plats där kyrkan i sin gudstjänst frambär alla kristnas önskningar och längtan. Hon vädjar till Kristus och genom honom till Fadern om hela världens frälsning.⁸⁵ Tidegården är inte bara kyrkans röst utan också Kristi egen, när bönerna frambärs i Kristi namn, ”genom Jesus Kristus, vår Herre”. Kyrkan fortsätter att uppsända de enträgna böner som Kristus frambär under sitt kötts dagar⁸⁶ och som därför har en särskild kraft. Inte bara genom kärlek, föredöme och botövningar, utan också med bönen utövar den kyrkliga gemenskapen sin sanna moderliga uppgift att föra själarna till Kristus.⁸⁷

Detta är en angelägenhet särskilt för dem som mottagit kyrkans uttryckliga uppdrag att fira tidegården: biskopar, präster och diakoner som ex officio ber för sin hjord och hela Guds folk.⁸⁸ Även ordensfolket omfattas av detta uppdrag.⁸⁹

Själavårdens höjdpunkt och källa

18. De som har del i tidegården bidrar till gudsfolkets tillväxt genom en handling som i det fördolda blir apostoliskt fruktbar;⁹⁰ själva det apostoliska arbetet har nämligen som mål ”att alla, sedan de genom tron och dopet blivit Guds barn, skall komma samman, lova Gud i kyrkans gemenskap, delta i offret och äta Herrens måltid”.⁹¹

Så uttrycker de kristna genom sitt liv och uppenbarar de för andra ”Kristi mysterium och kyrkans sanna väsen, med hennes egenart att vara på samma gång mänsklig och gudomlig, synlig med osynlig utrustning, full av handlingsiver och ägnande sig åt kontemplation, närvarande i världen och

⁸⁰ Jfr *ibid.* n. 83.

⁸¹ Vat. II, Dogm. konst. om kyrkan, *Lumen gentium*, n. 50; jfr Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 8 och 104.

⁸² Vat. II, Dogm. konst. om kyrkan, *Lumen gentium*, n. 48.

⁸³ Jfr Rom 8:19.

⁸⁴ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 83.

⁸⁵ Jfr Heb 5:7.

⁸⁶ Jfr Vat. II, Dekr. om prästernas ämbete och liv, *Presbyterorum ordinis*, n. 6.

⁸⁷ Jfr Vat. II, Dogm. konst. om kyrkan, *Lumen gentium*, n. 41.

⁸⁸ Jfr nedan, n. 24.

⁸⁹ Jfr Vat. II, Dekr. om ordenslivets förnyelse, *Perfectæ caritatis*, n. 7.

⁹⁰ Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 10.

⁹¹ *Ibid.* n. 2.

ändå stadd på pilgrimsfärd”.⁹²

Tidegårdens läsningar och böner, som avlöser varandra, är det kristna livets källa. Från den heliga Skrifts bord och ur helgonens ord får det livet sin näring och stärks genom bönen. Ty endast Herren själv, utan vilken vi inget kan göra,⁹³ förmår göra vår handling verksam och fruktbarande, om vi ber honom därom.⁹⁴ Så blir vi dag för dag uppbyggda till ett Guds tempel i Anden,⁹⁵ tills vi blir fullvuxna och når en mognad som svarar mot Kristi fullhet,⁹⁶ och vi får kraft att förkunna Kristus för dem som står utanför.⁹⁷

Sinnet och rösten i samklang

19. Men för att var och en som deltar i bönen skall kunna göra den till sin, så att den blir källan till fromheten och Guds mångfaldiga nåd, till det personliga bönelivet och till apostolisk verksamhet, krävs det att sinnet överensstämmer med rösten i ett värdigt, uppmärksam och andaktsfullt utförande av den heliga tjänsten.⁹⁸ Alla måste träget samarbeta med den himmelska nåden, så att den inte blir förspild på dem. De måste söka Kristus och genom bönen tränga djupare in i hans hemlighet.⁹⁹ De måste prisas Gud och uppsända sina förböner i samma anda som den gudomlige Återlösaren.

IV. DE SOM HAR UPPGIFTEN ATT FIRA TIDEGÄRDEN

a) Det gemensamma firandet

20. Att fira tidegården och andra gudstjänster är ingen privat handling utan en uppgift för hela kyrkans kropp; den är en manifestation av den och återverkar på den.¹⁰⁰ Denna tidegårdens kyrkliga karaktär blir tydligast och är av den anledningen särskilt angelägen när lokalkyrkan firar den kring sin biskop, omgiven av presbyteriet och assistenterna.¹⁰¹ Där finns verkligen ”Kristi enda, heliga, katolska och apostoliska kyrka och är den verksam”.¹⁰² Tidegården skall alltid firas av kanik-kapitlen eller andra präster vid rätt tidpunkt och om möjligt med församlingens medverkan, även om biskopen inte kan närvara. Detsamma gäller kollegiatskapitel.

21. Också andra kristna gemenskaper, framför allt det som är stiftens celler, församlingarna, bör om möjligt fira de viktigaste bönestunderna gemensamt i kyrkan. De lever ju sitt liv under ledning av den präst som biskopen utnämnt, och ”på sätt och vis representerar de den synliga kyrkan över hela jorden”.¹⁰³

22. Om de kristna kallas och församlas till ett för att fira tidegården i hjärtats och röstens samklang, gör de kyrkan synlig, kyrkan som firar Kristi mysterium.¹⁰⁴

23. De som mottagit den heliga vigningen eller har en särskild *missio canonica*¹⁰⁵ har till uppgift att pålysa och leda den gemensamma bönen. ”De bör vinnlägga sig om att alla som de har ansvar för är

⁹² Jfr Joh 15:5.

⁹³ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 86.

⁹⁴ Jfr Ef 2:21–22.

⁹⁵ Jfr Ef 4:13.

⁹⁶ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 2.

⁹⁷ Jfr ibid. n. 90; Benedictus, *Regula monasteriorum*, kap. 19.

⁹⁸ Jfr Vat. II, Dekr. om prästernas ämbete och liv, *Presbyterorum ordinis*, n. 14; Dekr. om prästutbildningen, *Optatam totius*, n. 8.

⁹⁹ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 26.

¹⁰⁰ Ibid. n. 41.

¹⁰¹ Vat. II, Dekr. om biskoparnas herdeuppdag i kyrkan, *Christus Dominus*, n. 11.

¹⁰² Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 42; jfr Dekr. om lekmannaapostolatet, *Apostolicam actuositatem*, n. 10.

¹⁰³ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 26 och 84.

¹⁰⁴ Jfr Vat. II, Dekr. om kyrkans missionsverksamhet, *Ad gentes*, n. 17.

¹⁰⁵ Vat. II, Dekr. om biskoparnas herdeuppdag i kyrkan, *Christus Dominus*, n. 15.

endrättiga i bönen.”¹⁰⁶ De skall se till att församlingen inbjuds och får den tillräckliga undervisningen för att kunna fira de viktigaste delarna av tidegården, i synnerhet på sön- och helgdagar.¹⁰⁷ De bör fostra deltagarna till uppriktig bön,¹⁰⁸ och i det syftet skall de ge dem lämplig undervisning om Psaltarens kristna innebörd, så att de stegvis leds fram till en högre uppskattning av och vana vid kyrkans bön.¹⁰⁹

24. De gemenskaper av kaniker, munkar, nunnor och andra som i kraft av sin regel eller sina konstitutioner i enlighet med allmän eller partikulär rit helt eller delvis firar tidegården, företräder på särskilt sätt den bedjande kyrkan: de är ett tydligare tecken för den kyrka som utan uppehåll endrättigt lovprisar Herren och framför allt genom bönen uppfyller plikten att ”arbeta på hela Kristi mystiska kropps uppbyggnad och växt, till gagn för de lokala kyrkorna”.¹¹⁰ Detta gäller särskilt dem som ägnar sig åt det kontemplativa livet.

25. Alla präster och andra ämbetsbärare som bor tillsammans eller kommer tillsammans, och som inte genom någon annan förordning är förpliktade till gemensam korbön, bör se till att de gemensamt förrättar åtminstone någon del av tidegården, framför allt laudes och vesper.¹¹¹

26. Också ordensmedlemmar av båda könen utan förpliktelse till gemensam korbön, liksom även medlemmar av alla ordensliknande gemenskaper och sällskap, uppmanas enträget att samlas till att fira tidegården eller en del därav, vare sig församlingen deltar eller ej.

27. Alla lekmannagemenskaper inbjuds att delta i kyrkans gudstjänst genom att fira en del av tidegården,¹¹² varhelst och i vilket syfte de än är samlade (till bön, apostolat eller annat). De bör därför främst av allt lära sig att genom liturgin tillbe Gud vår Fader i ande och sanning,¹¹³ och de skall veta att de genom offentlig gudstjänst och bön når alla människor och ger ett viktigt bidrag till alla människors frälsning.¹¹⁴

Slutligen är det önskvärt att man i hem och familj, detta som är ”huskyrkan” i vardagen, inte bara ber allmänna böner till Gud, utan i mån av möjlighet också nyttjar valda delar av tidegården. Därigenom infogas familjen innerligare i kyrkans liv.¹¹⁵

b) Förpliktelsen att fira tidegården

28. Kyrkans tjänare har var och en i uppdrag att fira tidegården också i församlingens frånvaro, naturligtvis med de modifikationer som då blir nödvändiga. Kyrkan har nämligen avdelat dem till denna uppgift, så att hela gemenskapens uppdrag blir fullgjort troget och oavlåtligt åtminstone av dem och Kristi bön utan att tystna fortsätter i kyrkan.¹¹⁶

Biskopen, som framför andra och på synligt sätt företräder Kristus och är översteprästen för sin hjord och av vilken de troendes kristna liv i en viss mening härleds och beror,¹¹⁷ skall vara den förste i bönen bland sitt stifts medlemmar. Hans bön i tidegården sker alltid i kyrkans namn och som förbön för den delkyrka som blivit anförtrodd åt honom.¹¹⁸ Prästerna företräder, även de, i förening med sin biskop och hela presbyteriet, på särskilt sätt Kristus Översteprästen¹¹⁹ och har del i hans uppgift när

¹⁰⁶ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 100.

¹⁰⁷ Jfr Vat. II, Dekr. om prästernas ämbete och liv, *Presbyterorum ordinis*, n. 5.

¹⁰⁸ Jfr nedan, n. 100–109.

¹⁰⁹ Vat. II, Dekr. om biskoparnas herdeuppdrag i kyrkan, *Christus Dominus*, n. 33; jfr Dekr. om ordenslivets förnyelse, *Perfectæ caritatis*, n. 6, 7, 15; jfr Dekr. om kyrkans missionsverksamhet, *Ad gentes*, n. 15.

¹¹⁰ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 99.

¹¹¹ Jfr *ibid.* n. 100.

¹¹² Joh 4:23.

¹¹³ Jfr Vat. II, Dekl. om den kristna uppfostran, *Gravissimum educationis*, n. 2; Dekr. om lekmannaapostolatet, *Apostolicam actuositatem*, n. 16.

¹¹⁴ Jfr Vat. II, Dekr. om lekmannaapostolatet, *Apostolicam actuositatem*, n. 11.

¹¹⁵ Jfr Vat. II, Dekr. om prästernas ämbete och liv, *Presbyterorum ordinis*, n. 13.

¹¹⁶ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 41; Dogm. konst. om kyrkan, *Lumen gentium*, n. 21.

¹¹⁷ Jfr Vat. II, Dogm. konst. om kyrkan, *Lumen gentium*, n. 26; Dekr. om biskoparnas herdeuppdrag i kyrkan, *Christus Dominus*, n. 15.

¹¹⁸ Jfr Vat. II, Dekr. om prästernas ämbete och liv, *Presbyterorum ordinis*, n. 13.

¹¹⁹ Jfr *ibid.* n. 5.

de ber till Gud för det folk som står i deras vård, ja, för hela världen.¹²⁰

Alla dessa fullgör den gode Herdens ämbete när de ber för de sina att de skall ha liv och bli fullkomligt ett.¹²¹ I tidegården, som föreläggs dem av kyrkan, finner de inte bara en källa till andakt och näring för sin personliga bön,¹²² utan genom en kontemplation som flödar över kan de inspireras till pastoralt och missionärt handlande, till glädje för hela Guds folk.¹²³

29. Biskoparna, prästerna och de diakoner som bereder sig för prästämbetet har kyrkans uppdrag att fira tidegården (jfr n. 17). De är förpliktade att dagligen fullgöra den i dess helhet.¹²⁴ I möjligaste mån skall de göra det vid rätt tidpunkt.

Därvid skall i främsta rummet lägga vikten vid de tideböner som utgör tidegårdens höjdpunkter, det vill säga laudes och vesper, och de får inte utan allvarliga skäl försumma dem.

Läsningsgudstjänsten, som är det främsta sättet att liturgiskt fira Guds ord, skall troget firas av dem; på detta sätt fullgör de dagligen sin särskilda uppgift att ta till sig Guds ord. Så blir de fullkomligare lärjungar till Kristus och fattar på ett djupare sätt hans outrannsakliga rikedomar.¹²⁵

För att bättre kunna helga hela dagen skall de vara angelägna om att recitera bönen under dagen samt completoriet, i vilket de fullbordar ”Guds verk” och överlåter sig i Guds händer.

30. De ständiga diakonerna omfattas också av kyrkans uppdrag. De skall dagligen förrätta tidegården i den utsträckning som bestäms av biskopskonferenserna.¹²⁶

31. a) Katedral- och kollegiatskapitel skall i koret förrätta de delar av tidegården som åligger dem genom allmän eller partikulär rätt.

Enskilda medlemmar av sådana kapitel skall enskilt recitera de tideböner som deras kapitel förrättar, utöver de tideböner som åligger alla kyrkans tjänare.¹²⁷

b) Ordenskommuniteter förpliktade till tidegården samt deras enskilda medlemmar skall förrätta tideböner i enlighet med sin partikulära rätt samt med iakttagande av vad som stadgas i n. 29 om dem som mottagit den heliga vigningen.

Gemenskaper som är förpliktade till korbön skall fullgöra hela tidegården i koret;¹²⁸ utanför koret skall medlemmarna förrätta tideböner i enlighet med sin partikulära rätt, alltid med iakttagande av bestämmelserna i n. 29.

32. Övriga ordensgemenskaper och deras enskilda medlemmar skall uppmuntras att alltefter de omständigheter i vilka de lever förrätta åtminstone någon del av tidegården, som ju är kyrkans bön och som gör alla, var de än lever, till *ett* hjärta och *en* själ.¹²⁹

Samma uppmaning riktas till lekmännen.¹³⁰

c) Tidegårdens struktur

33. Tidegården styrs av sina egna lagar, som utgör en karaktäristisk förening av element som finns i andra kristna gudstjänster. Tideböner inleds alltid av en hymn jämte psalmodi, fortsätter med en kortare eller längre bibelläsning, och avslutas med böner.

Vid både gemensam och enskild gudstjänst förblir den väsentliga strukturen densamma, alltså ett samtal mellan Gud och människan. Men det gemensamma firandet framhåller tydligare tidegårdens kyrkliga natur. Det gynnar allas aktiva deltagande alltefter respektive förutsättningar genom

¹²⁰ Jfr Joh 10:11; 17:20,23.

¹²¹ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 90.

¹²² Jfr Vat. II, Dogm. konst. om kyrkan, *Lumen gentium*, n. 41.

¹²³ Jfr CIC, can. 276 § 2, 3° och 1174 § 1.

¹²⁴ Jfr Vat. II, Dogm. konst. om den gudomliga uppenbarelse, *Dei verbum*, n. 25; Dekr. om prästernas ämbete och liv, *Presbyterorum ordinis*, n. 13.

¹²⁵ Jfr CIC can. 276 § 2, 3°; Paulus VI, Motu proprio *Sacrum Diaconatus ordinem*, 18 juni 1967, n. 27: AAS 59 (1967) 703.

¹²⁶ Jfr Ritkongr., Inst. *Inter Œcumenici*, 26 sept. 1964, n. 78 b: AAS 56 (1964) 895.

¹²⁷ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 95.

¹²⁸ Jfr Apg 4:32.

¹²⁹ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 100.

¹³⁰ Jfr *ibid.* n. 26, 28–30.

acklamationer, dialoger, en alternerande psalmodi och annat sådant som låter de olika bönegenrerna bättre komma till sin rätt.¹³¹ När firandet kan äga rum gemensamt med aktivt deltagande av församlingen, skall denna form föredras framför den enskilda och halvprivata bönen.¹³² Om möjligt skall man, både vid korbön och annan gemensam recitation, sjunga officiet, alltefter de enskilda delarnas natur och funktion.

Så fullgörs det som aposteln manar till: ”Låt Kristi ord bo hos er i hela sin rikedom och med all sin vishet. Lär och vägled varandra, med psalmer, hymner och andlig sång i kraft av nåden, och sjung Guds lov i era hjärtan” (Kol 3:16, jfr Ef 5:19–20).

KAPITEL II

HELGANDET AV DAGEN: DE OLIKA TIDEBÖNERNA

I. INLEDNINGEN TILL DAGENS OFFICIUM

34. Dagens officium inleds normalt med invitatoriet. Detta består av versikeln ”Herre, öppna mina läppar, så att min mun kan förkunna ditt lov” och psalmen 95, som dagligen uppmanar de kristna att sjunga Herrens lov och att lyssna till hans röst för att uppmuntras att se fram emot ”Herrens vila”.¹³³

Man kan dock ersätta psalmen 95 med 100 eller 67 eller 24. Helst bör man utföra invitatoriet så som det anges, alltså responsorialt, med den tillhörande antifonen upprepad efter varje strof.

35. Invitatoriet har sin plats alldeles i början av varje dags officium, det vill säga före laudes eller före läsningsgudstjänsten, beroende på vilken av dessa böner som inleder dagen. Före laudes kan man dock utelämna psalmen och antifonen.

36. Vilken antifon som skall användas vid invitatoriet anges på respektive dag.

II. LAUDES OCH VESPER

37. ”Laudes i egenskap av morgonbön och vesper i egenskap av aftonbön, som enligt hela kyrkans vördnadsvärda tradition utgör de båda fasta punkterna i den dagliga tidegården, skall betraktas som de främsta tidebönerna och firas som sådana.”¹³⁴

38. Laudes syftar till att helga morgonen, vilket framgår av många inslag i denna bön. Denna karaktär har fått ett utmärkt uttryck i några ord av den helige Basilios: ”Morgonbönen [förrättas] för att själ och sinne redan vid sina första tankar skall viggas åt Gud, och vi skall inte företa oss något innan vi har tänkt på Gud och glatt oss åt den tanken, som det står skrivet: 'Jag tänkte på Gud och fröjdades' (Ps 77:4 LXX), och inte heller skall kroppen börja sitt arbete förrän vi har gjort som det står skrivet: 'Till dig, Herre, vill jag bedja, tidigt hör du min röst, tidigt frambär jag mitt offer till dig och skådar efter dig' (Ps 5:4–5 LXX)”¹³⁵

Denna bön i gryningen återkallar i minnet Herren Jesu uppståndelse. Han är det sanna ljus som upplyser alla människor (jfr Joh 1:9), han är ”rättfärdighetens Sol” (Mal 4:2) och ”soluppgången från höjden” (Luk 1:78). Den helige Cyprianus uppmaning är därför på sin plats: ”Tidigt skall man be för att genom morgonbönen fira åminnelsen av Herrens uppståndelse.”¹³⁶

39. Vespern firas när det lider mot aftonen och dagen nalkas sitt slut för att ”en tacksägelse skall frambäras för det som dagen medfört och det goda som vi fått göra”.¹³⁷ Genom bönen återkallar vi i

¹³¹ Jfr *ibid.* n. 27.

¹³² Jfr *ibid.* n. 27.

¹³³ Jfr Heb 3:7 – 4:16.

¹³⁴ Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 89 a; jfr

¹³⁵ *Ibid.* n. 100.

¹³⁶ Basilios den store, *Regulæ fusius tractatæ*, Resp. 37, 3: PG 31,

¹³⁷ 014.

minnet vår återlösning, och vi uppsänder vår bön ”som ett rökoffer i Herrens åsyn” när ”våra händer upplyftande” blir ”ett aftonoffer”.¹³⁸ Detta kan tolkas ”på ett ännu djupare sätt så, att det var om aftonen som vår Herre och Frälsare frambar sig själv under måltiden med apostlarna och så instiftade kyrkans högheliga mysterier; [på aftonen] följande dag, vid slutet av denna tidsålder, upplyfte han sina händer för hela världens frälsning och frambar ett aftonoffer åt Fadern”.¹³⁹ För att vi skall inrikta vårt hopp på det ljus som inte vet av någon skymning ”bönfaller vi och ber att ljuset än en gång skall falla på oss; vi ber om Kristi ankomst, som skänker oss det eviga ljusets nåd”.¹⁴⁰ Slutligen instämmer vi genom denna bön i de östliga kyrkornas lovsång: ”Du glädjens Ljus, du återsken av den himmelske Faderns eviga, saliga härlighet, Jesus Kristus! När solen sänker sig och aftonglöden brinner, vi kommer för att prisas Fader, Son och Ande ...”

40. Laudes och vesper skall därför ges en framträdande ställning som hela församlingens bön. De som bor under samma tak skall vinnlägga sig om att fira dem gemensamt och offentligt, men också enskilda kristna uppmanas att be dem, även när de inte kan delta i den offentliga gudstjänsten.

41. Laudes och vesper inleds med versikeln ”Gud, kom till min räddning. Herre, skynda till min hjälp”, åtföljd av ”Ära vare Fadern ...” med ”såsom det var ...”^{*} och Halleluja. (Halleluja utelämnas dock under fastetiden.) Allt detta utelämnas före laudes, om invitoriet föregår denna tidebön.

* Jfr Kommentarer till den svenska utgåvan, 000.

42. Därefter sjunger man en lämplig hymn. Hymnen anger stämningen i varje tidebön och dag i kyrkoåret och underlättar i synnerhet den offentliga bönen genom att ge den ett glatt anslag.

43. Efter hymnen vidtar psalmodin (se nedan n. 121–125). Psalmodin i laudes består av en morgonpsalm, ett canticum ur Gamla testamentet samt en lovpsalm, i enlighet med kyrkans tradition.

Psalmodin i vesper består av två psalmer, eller två avsnitt av en längre psalm, valda för att passa för denna bön och för offentlig gudstjänst, samt ett canticum ur de apostoliska breven eller Uppenbarelseboken.

44. Efter psalmodin kommer läsningen, som kan vara kort eller lång.

45. Den korta läsningen är vald med tanke på innevarande dag eller kyrkoårstid. Den skall läsas och åhöras som en verklig förkunnelse av Guds ord som skall inskräpa det heliga budskapet och lyfta fram tankar som vid en fortlöpande läsning av bibeln riskerar att förbises.

Dessa korta läsningar återfinns på sin plats i psalteriet.

46. Om man så vill kan man, i synnerhet vid offentlig gudstjänst, välja ett längre avsnitt ur bibeln, antingen från läsningsgudstjänsten eller ur lektionariet för mässan, helst sådana texter som av olika skäl inte kunnat användas där. Men inget hindrar att man väljer texten fritt, enligt anvisningarna i n. 248–249 och 251.

47. Vid offentlig gudstjänst kan man hålla en kort predikan i anslutning till läsningen.

48. Efter läsningen eller predikan kan man iaktta en stunds tystnad.

49. Responsoriet, som kan vara längre eller kortare eller vid tillfälle helt utelämnas, är ett svar på Guds ord. Man kan ersätta det med andra sånger av samma karaktär, förutsatt att de är godkända för sitt ändamål av biskopskonferensen.

50. Därefter sjunger man högtidligt canticum ur evangeliet, vid laudes Sakarias lovsång *Benedictus*, vid vesper jungfru Marias lovsång *Magnificat*. Dessa sånger har sin givna plats genom den romerska kyrkans urgamla och folkligt förankrade tradition. De är lovsånger och tacksägelsor för återlösningen. Antifonerna som omramar dem återfinns på sin plats.

51. Efter canticum ber man i laudes bönerna som skall helga den kommande dagen och i vespern förbönerna (jfr n. 179–193).

¹³⁸ Cyprianus, *De oratione dominica* 35: PL 4, 561.

¹³⁹ Basilios den store, Op. cit.: PG 31, 1015.

¹⁴⁰ Jfr Ps 141:2.

52. Efter dessa böner resp. förböner ber alla Fader vår.

53. Efter Fader vår läser man omedelbart (utan ”Låt oss bedja”) slutkollektan, som under tiden ”under året” återfinns i psalteriet, vid övriga kyrkoårstider i propriet.

54. Om präst eller diakon är närvarande, hälsar han församlingen med ”Herren vare med er” och ger välsignelsen som i mässan. Därefter säger man ”Gå i Herrens frid” med svaret ”Gud, vi tackar dig”. När ingen präst eller diakon är närvarande, slutar man med välsignelsen ”Herren välsigne oss och bevara oss för allt ont och före oss till det eviga livet”.

III. LÄSNINGSGUDSTJÄNSTEN

55. Läsningsgudstjänsten har syftet att erbjuda en rikare möjlighet till betraktelse av den heliga Skrift och att framlägga de andliga författarnas förnämsta tankar för Guds folk och då i synnerhet för dem som på ett särskilt sätt vigt sina liv åt Gud. Visserligen framläggs i den dagliga mässan ett rikt urval ur den heliga Skrift, men genom läsningsgudstjänsten blir uppenbarelsens och traditionens skatter än mer till fromma för det andliga livet. Särskilt prästerna skall lära sig att här söka näring, så att de kan ge vidare till andra vad de själva tagit emot. Så blir deras undervisning till ”föda för Guds folk”.¹⁴¹

56. Läsningsgudstjänsten skall beledsagas av bön. ”Läsningsgudstjänsten skall vara ett samtal mellan Gud och människan. Det är honom vi talar till då vi ber, det är honom vi lyssnar till när vi läser hans heliga ord.”¹⁴² Därför består också läsningsgudstjänsten av psalmer, hymner, kollektböner och andra inslag. Den skall vara en verklig bön.

57. Enligt Andra vaticankonciliet anvisning i konstitutionen *Sacrosanctum Concilium* skall läsningsgudstjänsten ”visserligen i korbönen bibehålla sin karaktär av nattlig lovsång, men anordnas på så sätt att den kan firas vid vilken tidpunkt som helst på dagen; den skall bestå av färre psalmer och längre läsningar”.¹⁴³

58. De som i kraft av sina konstitutioner eller av aktning för traditionen vill behålla börens nattliga karaktär genom att be den nattetid eller i gryningen före laudes, väljer ”under året” hymnen ur den ”nattliga” serien. På söndagar, högtider och vissa fester skall man dessutom beakta vad som sägs i n. 70–73 om vigiliorna.

59. Eljest kan man alltså fira läsningsgudstjänsten vid vilken tidpunkt som helst under dygnet, även på kvällen föregående dag, dock inte före vespren.

60. Om man ber läsningsgudstjänsten om morgonen före laudes, skall den föregås av invitatoriet, såsom ovan angetts (n. 34–36). I annat fall börjar man med versikeln ”Gud, kom till min räddning ...” jämte ”Ära ...”, ”Såsom det var ...” och Halleluja (det sistnämnda dock inte under fastetiden).

61. Därefter följer hymnen, som ”under året” väljs ur den ”nattliga” serien (ovan, n. 58) eller den ”dagliga”, alltefter tiden på dygnet.

62. Så följer psalmodin, som består av tre psalmer (eller avsnitt av längre psalmer). Under de heliga tre påskdagarna, inom påsk- och juloktaven och på högtider och fester sjungs särskilda psalmer med egna antifoner.

På sön- och vardagar däremot återfinns psalmerna med sina antifoner i det löpande psalteriet. Därifrån tar man också psalmerna på helgonens minnesdagar, såvida det inte i enstaka fall finns egna psalmer och antifoner (jfr n. 218 ff).

63. Versikeln efter psalmodin skall bereda de bedjande att uppmärksamt lyssna på läsningarna.

64. Läsningsgudstjänsten är två. Den första är hämtad ur bibeln, den andra från kyrkofädernas eller andra kyrkliga författares verk; den kan också vara hagiografisk.

65. Till varje läsning finns ett responsorium (jfr n. 169–172).

¹⁴¹ Cassianus, *De institutione cœnob.* III:3: PL 49, 124, 125.

¹⁴² Cyprianus, *De oratione dominica* 35: PL 4, 560.

¹⁴³ Pontificale Romanum, *De ordinatione presbyterorum*, n. 14.

66. Normalt tar man den läsning som finns i proprium de tempore, enligt de regler som återfinns i n. 140–155 nedan. På högtider och fester tar man den bibelläsning som finns i propriet eller communit.

67. Andra läsningen med dess responsorium hämtas antingen från tidegärdsboken eller från lektionariet ad libitum (om detta, se n. 161 nedan). Normalt tas den från proprium de tempore.

På högtider och fester hämtas andra läsningen från respektive commune sanctorum. På helgonens minnesdagar (när inget hindrar deras fullständiga firande) ersätter den hagiografiska läsningen den innevarande dagens läsning i proprium de tempore (jfr n. 166 och 235).

68. På alla söndagar utanför fastetiden, på dagarna i påsk- och juloktaven samt på högtider och fester sjungs hymnen Te Deum efter den andra läsningens responsorium. Den utelämnas däremot på minnesdagar och ferialdagar. Den sista delen av hymnen ("Herre, fräls ditt folk ...") kan bortfalla.

69. Läsningsgudstjänsten avslutas normalt med dagens kollektbön och (åtminstone vid offentlig gudstjänst) uppmaningen "Låt oss prisä Herren" med svaret "Gud, vi tackar dig".

IV. VIGILIOR

70. Påskvakan firas i hela kyrkan enligt ordningen i respektive liturgiska handböcker. "Denna nattliga vigilia är så högtidlig", skriver den helige Augustinus, "att den ensam gör anspråk på det namn som är gemensamt också för de andra".¹⁴⁴ "Vi firar denna natt genom att vaka. Under den uppstod Herren och påbörjade för vår skull i sitt kött det liv som inte vet av vare sig död eller sömn ... Må den Uppståndne, till vars ära vi förlänger vår lovsång och vår vaka, låta oss härska tillsammans med honom för evigt."¹⁴⁵

71. Olika lokalkyrkor hade olika seder för att inleda firandet av högtider i form av en vaka som liknade påskvakan. Främst bland dessa var jul- och pingstvakorna. Detta bruk skall bibehållas och vårdas efter lokal sedvänja. Om man vill fira kyrkoårets högtider eller t.ex. pilgrimsfärder med en vigilia, skall de allmänna reglerna för firandet av Guds ord iaktas.

72. Kyrkofäderna och andra andliga författare uppmanar ofta de kristna, i synnerhet alla dem som lever ett kontemplativt liv, att ägna sig åt nattlig bön som uttryck och näring för sin längtan efter Herrens återkomst. "Vid midnatt hördes ett rop: 'Brudgummen är här, kom ut och möt honom'" (Matt 25:6). "Håll er alltså vakna, ni vet inte när husets herre kommer, om det blir på kvällen eller vid midnatt eller i gryningen eller på morgonen. Se upp, så att han inte plötsligt kommer och finner er sovande" (Mark 13:35–36). De som bibehåller läsningsgudstjänstens karaktär av nattbön är därför värda all uppmuntran.

73. Med tanke på att läsningsgudstjänsten i den romerska riten alltid är tämligen kort, framför allt av hänsyn till dem som arbetar apostoliskt, skall därför de som i enlighet med traditionen önskar en längre vigilia på söndagar, högtider och fester gå till väga på följande sätt:

Man börjar genom att fira läsningsgudstjänsten enligt tidegärdsboken, till och med läsningarna. Mellan läsningarna och Te Deum infogar man de cantica ur Gamla testamentet som finns i appendix till denna bok.* Därefter läser man evangeliet, över vilket man kan hålla en homilia. Man avslutar med Te Deum och slutbönen.

* Jfr Kommentarer till den svenska utgåvan, 000.

Evangeliet hämtas på högtider och fester ur mässans lektionarium; på söndagar tar man däremot evangelierna om påskens mysterium.

V. BÖNEN UNDER DAGEN (TERS, SEXT, NON)

74. Enligt urgammal tradition har de kristna brukat be vid enskilda bönestunder under dagens lopp, också mitt i arbetet; detta för att efterlikna den apostoliska kyrkan. Denna sed har genom tiderna fått skiftande liturgisk utformning.

¹⁴⁴ Ambrosius, *De officiis ministrorum* I, 20, 88: PL 16, 50; Vat. II, Dogm. konst. om den gudomliga uppenbarelse, *Dei verbum*, n. 25.

¹⁴⁵ Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 89 c.

75. Kyrkans liturgi har både i öst och väst hållit fast vid bönerna vid tredje, sjätte och nionde timmen (ters, sext resp. non). De är på särskilt sätt förknippade med händelser under Herrens lidande och den första förkunnelsen av evangeliet i urkyrkan.

76. Andra vaticankonciliet stadgade att de mindre bönetimmarna, ters, sext och non, skall bibehållas vid korbönen.¹⁴⁶

Samtliga dessa tre bönestunder skall firas liturgiskt av dem som lever ett kontemplativt liv (såvitt inte deras konstitutioner bestämmer något annat). Också andra uppmanas att iaktta dem, i synnerhet i samband med reträtter, prästmöten o. dyl.

77. Utanför korbönen har man rätt att (om inte partikulär rätt stadgar annorlunda) välja en av de tre mindre bönetimmarna, den som bäst passar innevarande tid på dagen, så att traditionen att be under arbetet bevaras.

78. Därför har tersen, sexten och nonen anordnats med tanke både på dem som endast ber en av dem ("Bönen under dagen") och dem som skall eller önskar be samtliga tre.

79. Tersen, sexten och nonen (eller "Bönen under dagen") inleds med versikeln "Gud, kom till min räddning ...", "Ära ...", "Såsom det var ..." och Halleluja. (Det sistnämnda utelämnas dock under fastetiden.) Därefter sjunger man hymnen för respektive bönetimme. Så följer psalmodin, den korta läsningen och versikeln. Bönen avslutas med kollektbönen samt (åtminstone vid gemensam gudstjänst) uppmaningen "Låt oss prisas Herren" med svaret "Gud, vi tackar dig".

80. Hymner och böner motsvarar tiden på dagen enligt gängse sedvana så att tiden blir helgad; därför skall den som endast ber en av dessa tideböner välja den som passar bäst.

De korta läsningarna och kollektorna skiftar alltefter dag, kyrkoårstid eller högtid.

81. Psalmodin är ordnad i två serier: den ena löpande, den andra komplementär. Den som endast ber en tidebön följer det löpande psalteriet. Den som ber alla tre följer i en av bönetimmarna det löpande psalteriet, i de två andra tilläggspsalmerna.

82. Den löpande psalmodin består av tre psalmer (eller avsnitt ur längre psalmer) jämte tillhörande antifoner (undantag anges).

På högtider, de heliga tre påskdagarna samt på dagarna i påskoktaven finns tre egna antifoner som används tillsammans med tilläggspsalmerna. I vissa fall finns också egna psalmer. När högtider firas på en söndag tar man psalmerna för söndagen i vecka I.

83. Den komplementära psalmodin består av tre psalmer, valda bland de s.k. trappstegspsalmerna.

VI. COMPLETORIET

84. Completoriet är dagens sista bön. Den beds före sänggåendet, i förekommande fall också efter midnatt.

85. Completoriet inleds liksom de andra bönetimmarna med versikeln "Gud, kom till min räddning ...", "Ära ...", "Såsom det var ..." samt Halleluja (det sistnämnda utelämnas under fastetiden).

86. Lämpligen följer så samvetsrannsakan, som vid offentlig gudstjänst sker tyst eller utformas som en botakt enligt ordningen i *Missale Romanum*.

87. Därefter sjungs den härför avsedda hymnen.

88. På söndagar består psalmodin av psalmerna 4 och 134 efter första vespem; efter andra vespem av psalmen 91.

Under veckans övriga dagar är psalmer valda som ingjuter gudsförtröstan. Dock kan man alltid ersätta dem med söndagspsalmerna, särskilt med tanke på dem som eventuellt vill recitera completoriet ur minnet.

89. Efter psalmodin kommer den korta läsningen. Så följer responsoriet "I dina händer, Herre Gud ..."

¹⁴⁶ *Sermo Guelferbytanus* 5: PLS 2, 550.

samt det canticum ur Nya testamentet som är bönens höjdpunkt, *Nunc dimittis* med sin antifon.

90. Slutkollektan är angiven i psalteriet.

91. Efter kollektan läser man, även vid enskild bön, välsignelsen ”En stilla natt ...”.

92. Slutligen sjunger man en av mariaantifonerna. Under påsktiden skall man alltid välja *Regina caeli*. Förutom de antifoner som förekommer i tidegärdsboken kan man använda andra likvärdiga,* blott de är godkända av biskopskonferensen.¹⁴⁷

* Jfr Kommentar till den svenska utgåvan, 000.

VII. HUR MAN KOMBINERAR TIDEBÖNERNA MED MÄSSAN ELLER SINSEMELLAN

93. När omständigheterna så kräver kan man vid offentlig eller gemensam gudstjänst förena mässan och tidegården; mässan och tidebönen i fråga måste dock ha samma liturgiska firningsämne. Man följer nedanstående ordning. Man måste också tillse att det pastorala arbetet inte belastas av åtgärden, särskilt på söndagar.

94. Om laudes vid korbön eller gemensam bön omedelbart föregår mässan, börjar man antingen med ingångsversikeln och hymnen i laudes eller med mässans ingångsantifon, procession och celebrantens hälsning, särskilt vid högtidligare tillfällen. I båda fall utelämnas botakten.

Därefter följer psalmodin i laudes. Den korta läsningen utgår. Sedan följer eventuellt Kyrie och Gloria (om denna lovsång skall förekomma i mässan), och celebranten ber dagens kollektbön. Man fortsätter med ordets gudstjänst på vanligt sätt.

Den allmänna förbönen beds enligt mässans vanliga ordning. På ferialdagar kan man i morgonmässan ersätta den med bönerna i laudes.

Efter kommunionen med dess antifon sjunger man Benedictus med dess antifon ur laudes, följd av bönen efter kommunionen och mässans sedvanliga avslutning.

95. Om bönen under dagen, det vill säga (alltefter tidpunkten på dagen) tersen, sexten eller nonen, vid den offentliga gudstjänsten omedelbart föregår mässan, kan akten likaledes inledas antingen av tidebönens inledningsversikel och hymn, i synnerhet på ferialdagar, eller av ingångsantifonen med procession och celebrantens hälsning, i synnerhet på högtidligare dagar. Man utelämnar botakten.

Därefter följer psalmodin (exkl. den korta läsningen), på vanligt sätt. Man kan sjunga Kyrie och (om denna lovsång skall förekomma) Gloria. Därefter fortsätter mässan med kollektbönen.

96. Vespem kan, om den omedelbart föregår mässan, kombineras med denna på samma sätt som laudes. Första vespem på högtider, söndagar och Herrens fester som firas på söndagar får inte firas innan mässan för föregående dag respektive lördagen har avslutats.

97. Om bönen under dagen (ters, sext eller non) eller vespem följer på mässan, firas denna på vanligt sätt till och med bönen efter kommunionen.

Efter bönen efter kommunionen börjar man direkt med psalmodin i tidebönen. Vid bönen under dagen utelämnar man den korta läsningen, och man avslutar med tidebönens kollekta samt mässans välsignelse. Vid vespem sjunger man psalmerna men utelämnar läsningen, varefter man genast sjunger Magnificat med tillhörande antifon; man utelämnar förbönerna och Herrens bön, läser vespems kollekta och avslutar med mässans välsignelse.

98. Med undantag av julnatten kombinerar man normalt inte mässan med läsningsgudstjänsten, eftersom mässan har sin egen läsningsordning som bör hållas skild från tidegårdens. Om det dock måste ske någon enstaka gång, börjar man mässan med Gloria (eller kollektbönen) omedelbart efter andra läsningen med tillhörande responsorium och utelämnar resten av tidebönen.

99. Om läsningsgudstjänsten firas omedelbart efter någon annan tidebön, kan man inleda den med den senare tidebönens egna hymn. Vid läsningsgudstjänstens slut utelämnar man kollektbönen och i följande

¹⁴⁷ Ibid.: PLS 2, 552.

tidebön ingångsversikeln med ”Ära vare Fadern ...”

KAPITEL III

TIDEGÄRDENS DELAR

I. PSALTARPSALMERNAS OCH DERAS PLATS I DET KRISTNA LIVET

100. En väsentlig del av tidegården är psaltarpsalmerna. Kyrkan ber med de mäktiga sånger som heliga författare i det gamla förbundet diktade under Andens ingivelse. De har genom sitt ursprung förmågan att lyfta människans sinne till Gud och att väcka henne till ett fromt och heligt sinnelag. I medgången uttrycker de tacksägelse, i motgången bringar de tröst och tillförsikt.

101. Likväl är psalmerna bara skuggan av den ”tidens fullbordning” som visat sig i Kristus, vår Herre, och som skänker kraft åt kyrkans bön. Och fastän alla kristna är eniga i sin höga uppskattning av psalmerna, kan man understundom erfara vissa svårigheter när det gäller att göra dessa vördnadsvärda sånger till sin personliga bön.

102. Den helige Ande, genom vars ingivelse psalmisterna sjöng, bistår dock alltid de troende med sin nåd, när de med god vilja ber med dessa sånger. Dessutom är det nödvändigt att de alltefter sina förutsättningar skaffar sig ”en mera omfattande liturgisk och biblisk skolning, i synnerhet vad angår Psaltaren”,¹⁴⁸ så att de rätt förstår att begagna dem som böner.

103. Psalmerna är nämligen varken läsningar eller förböner skrivna på prosa, utan poetiska lovsånger. Även om de någon enstaka gång kan uppläsa som om det gällde en vanlig läsning, så kallas de likväl på grund av sin litterära genre på hebreiska *tehillim*, det vill säga ”lovsånger”, eller på grekiska *psalmoi*, det vill säga ”sånger till ackompanjering på psaltare”. Samtliga psalmer har nämligen en musikalisk kvalitet som skall bestämma utförandesättet. Även om en psalm reciteras utan musik, ja, till och med i tystnad av en ensam bedjare, skall den likväl behärskas av sin musikaliska karaktär. De troende konfronteras med en text som skall förstås, men därutöver väcker den lust att sjunga och lyssna, ja, att leka på ”psaltare och harpa”.

104. Den sjunger med insikt som mediterar över texten strof för strof och bereder sitt hjärta att när som helst svara så som Anden vill, den Ande som inspirerade psalmisten och själv vill bistå de fromma som är öppna för nådens gåvor. Psalmmodin skall visserligen utföras med den vördnad som tillkommer Guds majestät, men den skall också framspringa ur hjärtats ljuva och kärleksfulla glädje, så som det anstår den bibliska poesin och den gudomligt inspirerade sången och framför allt Guds barns frihet.

105. Ofta blir vår bön bättre och andäktigare om vi använder psalmernas ord, vare sig vi tackar och lovprisar Gud med jubel eller måste be till honom ur djupet av vårt betryck. Men svårigheter kan ändå uppstå, helst om psalmen inte riktar sig direkt till Gud. Som den poet han är talar psalmisten understundom till folket för att påminna det om Israels folks historia, ibland riktar han sig till andra, också till den obesjälade delen av skapelsen. Någon gång låter han Gud samtala med människor eller till och med sina fiender, så som sker i andra psalmen. Det är alltså uppenbart att en psalm inte är en bön i samma mening som en av kyrkan författad bön eller kollekta. Det ligger dessutom i psalmens poetisk-musikaliska natur att inte ständigt vara ett tilltal till Gud utan lika gärna en lovsång inför Guds ansikte, så som den helige Benedictus påminner oss: ”Må vi betänka hur vi står inför Gud och hans änglar och sjunga psalmerna så, att vår själ är samstämd med vår röst.”¹⁴⁹

106. Den som sjunger psalmerna öppnar sitt hjärta för de ingivelser som utgår från deras ord, alltefter respektive genre, vare sig det är frågan om sånger som uttrycker klagan, tillförsikt, tacksägelse eller annat, detta som det är exegeternas uppgift att lyfta fram.

107. I första hand skall den bedjande fästa sig vid ordens innebörd för hans eget liv som troende.

148

149

Varje psalm har ju tillkommit i en konkret situation, och överskrifterna i den hebreiska Psaltaren vill antyda vilken. Hur det än är med dess historiska ursprung, så har varje psalm en egen betydelse som vi inte heller i vår tid får uraktlåta att tränga in i. Även om dessa sånger tillkommit för tusentals år sedan i Orienten, är de ändå välfunna allmängiltiga uttryck för människans smärta och hopp, elände och förtröstan i alla tider och över jordens krets. De uttrycker tilliten till Gud och besjunger hans uppenbarelse och återlösning.

108. Den som sjunger psalmerna i tidegården sjunger inte så mycket på egna vägnar som i hela Kristi kropps namn, ja, på Kristi egna vägnar. Om man håller detta i minnet, försvinner många svårigheter för den som kanske fäster sig vid att hans egna känslor inte överensstämmer med psalmens: en bedrövad och nedtryckt människa kan möta en lovpsalm, den lycklige en klagosång. Vore det fråga om enskild andakt, kunde man ju undvika detta genom att välja en psalm som uttrycker ens egen situation. Men i tidegården ber man inte en privat bön, utan man genomgår psalmerna i en viss ordning i kyrkans namn. Detta gäller också den enskilde som ber en tidebön i ensamhet. För den som ber i kyrkans namn finns det alltid anledning till såväl glädje som bedrövelse. Också i detta avseende gäller apostelns ord: ”Gläd er med dem som gläder sig och gråt med dem som gråter” (Rom 12:15). Människan är bräcklig och sårad av sin egen kärlek. I den mån som hon låter sinnet överensstämma med rösten, finner hon läkedom i den sanna kärleken.¹⁵⁰

109. Den som ber i kyrkans namn skall också beakta psalmernas fulla innebörd, i första hand då den messianska betydelse som fick kyrkan att överta Psaltaren i sin gudstjänst. Denna messianska innebörd har blivit fullt uppenbar i Nya testamentet, ja, den har förklarats av Herren Kristus själv, när han sade till apostlarna: ”Allt måste uppfyllas som står skrivet om mig i Moses lag, hos profeterna och i psalmerna” (Luk 24:44). Det mest kända exemplet på denna tolkning är samtalet i Matteus evangelium om Messias, Davids son och samtidigt hans Herre,¹⁵¹ där hela psalmen 110 förstås som en utsaga om Messias.

I denna anda har de heliga fäderna övertagit och utlagt hela Psaltaren som en profetia om Kristus och kyrkan. Av samma skäl är psalmerna valda i liturgin. Även om man understundom framlagt långsökta tolkningar, är det med full rätt som liturgin i psalmerna hör Kristus ropa till sin Fader, Fadern tala med sin Son, ja, kyrkans, apostlarnas och martyrernas röster. Denna utläggningstradition fortsatte under medeltiden. I åtskilliga medeltida handskrifter finner man en överskrift som för bedjaren vill förklara psalmens kristologiska innebörd. Den kristologiska läsningen är ingalunda inskränkt till de psalmer som anses som messianska utan omfattar också många andra, där de utan tvivel endast är rena ackommodationer, som likväl blivit en del av kyrkans tradition.

I synnerhet på festdagar har sådana psalmer valts efter ett slags kristologisk princip. Tolkningen understryks ytterligare genom att vissa meningar i dem har lyfts ut och gjorts till antifoner.

II. ANTIFONERNA OCH ANDRA HJÄLPMEDEL VID BEDJANDET AV PSALMERNAS

110. I den latinska traditionen är det tre ting som i hög grad har underlättat förståelsen av psalmerna och deras tillämpning i den kristna bönen, nämligen överskrifterna, psalmorationerna och främst av allt antifonerna.

111. I tidegårdens psalterium har varje psalm fått en överskrift som anger dess innehåll och innebörd för människans liv som troende. Dessa överskrifter i tidegårdsboken är bara avsedda som upplysningar åt de bedjande. Vill man be i ljuset av uppenbarelsen i det nya förbundet, finner man därefter en mening ur Nya testamentet eller kyrkofäderna, som vill vara en inbjudan att be psalmen enligt dess kristologiska mening.

112. Psalmkollektor, böner som är till hjälp för dem som reciterar psalmerna, i synnerhet när det gäller att göra en kristen tolkning av dem, återfinns för varje enskild psalm i ett supplement till tidegårdsboken. De kan om man så vill användas, i enlighet med urgammal tradition: när psalmen avslutats, håller man en stunds tystnad, och så sammanfattas och avslutas de bedjandes tankar med kollektan.

113. Även om tidegården firas utan sång har varje psalm sin antifon, som skall läsas också av den

¹⁵⁰

¹⁵¹

enskilde. Antifonen är en hjälp att förstå psalmens genre. Den gör psalmen till en personlig bön. Den lyfter fram en viktig tanke som eljest kunde gå oförmärkt förbi. Den ger också psalmen en viss färgning alltefter den liturgiska situationen. Om man blott undviker sökta tillämpningar, blir antifonerna en värdefull hjälp att tolka texten typologiskt och liturgiskt. De gör också psaltarrecitationen mer omväxlande och givande.

114. Antifonerna i psalteriet är tänkta så att de skall kunna översättas till folkspråken och kunna upprepas efter varje strof i psalmen enligt anvisningarna i n. 125. När man ”under året” ber officiet utan sång, kan man ersätta dem med den nytestamentliga överskriften (ovan, n. 111).

115. När psalmen på grund av sin längd måste delas i avsnitt inom en och samma tidebön, har varje avsnitt sin egen antifon. Man sörjer på så sätt för viss omväxling, i synnerhet vid sången. Dessutom blir det lättare att uppfatta psalmens rikedom. Man kan dock alltid framföra hela psalmen i en följd och bara använda den första antifonen.

116. Under de heliga tre påskdagarna, inom påsk- och juloktaven samt på söndagar i advent, jultiden, fastetiden och påsktiden, vardagarna i Stilla veckan samt i påsktiden och 17–24 december finns det egna antifoner till varje psalm i laudes och vesper.

117. Vid högtiderna finns det egna antifoner till läsningsgudstjänsten, laudes, ters, sext och non. I övriga fall tas de från communit. Detsamma gäller för läsningsgudstjänsten, laudes och vesper på fester.

118. I de fall då helgonens minnesdagar har fått egna antifoner, använder man dem (jfr n. 235).

119. Antifonerna till Benedictus och Magnificat hämtas ur proprium de tempore eller (för tiden ”under året”) ur veckopsalteriet. På högtider och fester tas de ur proprium, om egna finns, i annat fall ur communit. På minnesdagar utan egna antifoner kan man ta antifonerna från communit eller från innevarande veckodag i psalteriet.

120. Under påsktiden tillfogar man Halleluja till alla antifoner, utom när detta svär mot textens innebörd.

III. HUR PSALMERNAS SKALL RECITERAS

121. Sättet att recitera psalmen beror på dess genre och längd, det språk på vilket man framför den (latin eller folkspråket), samt om det sker enskilt, i en grupp eller vid offentlig gudstjänst. Recitationssättet skall anpassas så att de bedjande uppfattar psalmernas andliga ”dof” och skönhet. En psalm framläggs ju inte som ett slags pensum att avverka i form av bön, utan man skall också sörja för omväxling och respektera varje sångs egenart.

122. Psalmerna kan sjungas antingen i en följd (*in directum*) eller med två körhalvor som alternerar genom att ta var sin strof. Man kan också föredra psalmerna responsorialt med försångare, alltefter tradition och erfarenhet.

123. Före varje psalm reciterar man alltid antifonen (jfr ovan n. 113–120). Vid slutet av hela psalmen skall bruket av ”Ära vare Fadern ...” samt ”såsom det var ...” iaktas.* Denna doxologi är en traditionell och lämplig avslutning, och den skänker åt de gammaltestamentliga bönerna en lovprisande, kristologisk och trinitarisk innebörd. Efter psalmen kan man upprepa antifonen.

* Jfr Kommentarer till den svenska utgåvan, 000.

124. I längre psalmer har en uppdelning skett för att understryka varje tideböns treledade struktur, dock med beaktande av psalmens egen disposition.

Denna uppdelning bör man iaktta i synnerhet vid korbön på latin. Doxologin bör tilläggas efter varje avsnitt.

Man får dock fritt välja mellan detta traditionella sångsätt och att hålla en stunds tystnad mellan de olika psalmavsnitten eller att framföra hela psalmen i en följd med sin egen antifon.

125. När psalmernas genre talat för det, har man indelat dem i strofer som, särskilt vid sång på folkspråket, kan sjungas med omtagande av antifonen efter varje. Doxologin behöver då bara tillfogas efter sista strofen.

IV. PSALMFÖRDELNINGEN I TIDEGÄRDEN

126. Psalmerna är fördelade i en cykel på fyra veckor. Ett fåtal har utelämnats, några som fått en stark ställning i traditionen har upprepats, och i laudes och vesper har psalmer valts som särskilt lämpar sig för respektive tid på dagen.¹⁵²

127. I laudes och vesper, som ju är de gudstjänster som har den mest folkliga karaktären, har psalmer valts som lämpar sig särskilt väl för offentlig gudstjänst.

128. Vid completoriet har regeln i n. 88 iakttagits.

129. För söndagen har, också vid läsningsgudstjänsten och vid bönen under dagen, sådana psalmer valts som enligt traditionen tydligt uttrycker påskens mysterium. På fredagar återkommer botpsalmer och lidandespsalmer.

130. Tre psalmer har reserverats för advents-, jul-, faste- och påsktiden, nämligen 78, 105 och 106. Dessa beskriver frälsningshistorien i det gamla förbundet på sådant sätt att de pekar framåt mot dess fullbordan i det nya.

131. Tre andra psalmer, 58, 83 och 109, som präglas starkt av förbannelse över fienderna, har utelämnats i det löpande psalteriet. Likaledes har några strofer av samma art utelämnats i andra psalmer, vilket anges i början. Denna åtgärd har vidtagits på grund av de psykologiska svårigheter som kan uppstå, även om dessa imprekatoriska psalmer ingalunda är främmande för det Nya testamentets spiritualitet (jfr Upp 6:10) och även om de ingalunda är avsedda som en uppmuntran till att förbanna någon.

132. Psalmer som är för långa för att få plats i en och samma tidebön har delats så att olika delar förekommer i samma tideböner på olika veckodagar. De kan därför läsas i sin helhet också av dem som inte brukar be andra tideböner. Således har psalmen 119 fördelats på 22 dagar i bönen under dagen, eftersom den traditionellt har brukats i tidebönera mitt på dagen.

133. Cykeln på fyra veckor i psalteriet har kombinerats med kyrkoåret sålunda:

Vecka I börjar alltid på första söndagen i fastan, advent och påsktiden.

Efter pingst följer psalteriet veckoserien för tiden ”under året”. Man börjar med innevarande veckodag i den vecka i psalteriet som i proprium de tempore anges i början av respektive vecka ”under året”.

134. På högtider och fester, under de heliga tre påskdagarna samt på dagarna inom påsk- och juloktaven finns det i läsningsgudstjänsten egna psalmer som traditionellt har denna plats. Denna karaktär förtydligas oftast genom en antifon. Detsamma är fallet också vid bönen under dagen på vissa av Herrens högtider och i påskoktaven. Vid laudes tar man då psalmer och canticum från söndagen i vecka I i psalteriet. Vid första vespren på högtider har psalmerna i enlighet med gammal tradition hämtats ur serien *Laudate*. Vid andra vespren på högtider och vid vespren på fester finns egna psalmer och cantica. Vid bönen under dagen på högtider hämtas psalmerna från serien av ”trappstegspsalmer” (utom i ovanstående fall och på söndagar). Vid bönen under dagen på fester ber man psalmerna i psalteriet för den innevarande veckodagen.

135. Eljest tas psalmerna från psalteriet för den innevarande dagen, utom i de fall då egna antifoner eller psalmer finns.

V. CANTICA UR GAMLA OCH NYA TESTAMENTET

136. Vid laudes förekommer på hävdvunnet sätt mellan första och tredje psalmen ett canticum ur Gamla testamentet. Utöver den traditionella romerska serien samt den alternativa som infördes i S:t Pius X:s breviarium har nu så många sånger ur Gamla testamentets böcker infogats, att varje dag under fyraveckorscykeln fått sin egen. På söndagarna förekommer varannan gång endera halvan av ”De tre människens lovsång” ur Daniels bok.

137. Vid vespem infogas ett canticum ur Nya testamentet (breven eller Uppenbarelseboken) efter de två psalmerna. Varje veckodag har sitt eget canticum. På söndagarna i fastetiden ersätts hallelujasången ur Uppenbarelseboken med ett canticum ur Första Petrusbrevet. På Trettondedag jul och Kristi förklaringsdag används ett canticum ur Första Timotheosbrevet.

138. Evangeliecantica, det vill säga Benedictus, Magnificat och Nunc dimittis, åhörs och hedras på samma sätt som evangelieläsningarna.

139. Enligt obruten tradition skall psalmodi och läsningar följa varandra enligt ett fast mönster: först Gamla testamentet, sedan de apostoliska skrifterna och sist evangelierna.

VI. LÄSNINGARNA UR DEN HELIGA SKRIFT

a) Om läsningen av Skriften i allmänhet

140. Läsningen av den heliga Skrift, som enligt urgammalt bruk äger rum vid den allmänna gudstjänsten, inte bara vid eukaristin utan också i tidegården, skall av alla kristna hållas i den högsta aktning. Urvalet har gjorts av kyrkan själv, inte av privatpersoner efter eget tycke. Det har skett med tanke på det mysterium som Kristi Brud ”under årets gång framställer ... från inkarnationen och födelsen ända fram till himmelfärden, till pingstdagen och till väntan på att vårt saliga hopp infrias och Herren återvänder”.¹⁵³ I liturgin åtföljs läsningen ur Skriften alltid av bön. Så bär läsningen en rikare frukt, och bönen, i synnerhet psaltarbönen, leder genom läsningen till djupare förståelse och inlevelse.

141. I tidegården läser man ur Skriften i form av både korta och längre läsningar.

142. Den längre läsning som kan förekomma vid laudes och vesper beskrivs ovan (n. 46).

b) Ordningen för bibelläsning i tidegården

143. Vid valet av bibelläsningar i tidegården har hänsyn tagits till såväl kyrkoåret som vissa bibelbäckers traditionella anknytning till vissa liturgiska tider, samt till mässans läsordning. Tidegården har alltså samordnats med mässan så att bibelläsningen i officiet kompletterar den som sker i mässan och en överblick ges av hela frälsningshistorien.

144. Med undantag för bestämmelsen i n. 73 läser man inte ur evangeliet i tidegården, eftersom det förekommer i sin helhet varje år i mässan.

145. De bibliska läsningarna följer en dubbel serie. Den ena står i tidegårdsboken och omfattar endast en årgång; den andra, som kan användas efter fritt val och finns i ett supplement, omfattar två årgångar i likhet med mässans läsordning för vardagar.

146. Den tvååriga läsordningen har utformats så att nästan alla böcker i den heliga Skrift genomgås varje år. Sådana längre och svårare avsnitt ur bibeln som knappast kan användas i mässan får sin plats i tidegården. Medan Nya testamentet läses i sin helhet varje år – dels i mässan, dels i tidegården –, har man i Gamla testamentet valt de partier som är ägnade att bäst belysa frälsningshistorien och ge näring åt fromheten.

Samstämmigheten mellan tidegårdens och mässans läsordning kräver att samma bok återkommer endast vartannat år i mässan respektive i tidegården eller att den åtminstone är fördelad på olika delar av året, om den läses i båda sammanhangen varje år. Eljest blir följderna att samma texter kan återkomma samma dag eller under samma tid på kyrkoåret; man skulle i så fall bli tvungen att hänvisa mindre betydelsefulla texter till tidegården eller kasta om texternas inbördes ordningsföljd.

147. Under adventstiden läser man i enlighet med gammal tradition perikoper ur profeten Jesaja i *lectio semicontinua*, så att samma text återkommer vartannat år. Härtill kommer Ruts bok och några profetior ur profeten Malaki. Eftersom tiden 17–24 december har egna läsningar, utelämnar man i tredje adventsveckan de perikoper som det året inte får plats.

148. Tiden 29 december – 5 januari läses under första årgången Kolosserbrevet, som framställer inkarnationen inom ramen för frälsningshistorien; under andra årgången läses Höga visan, som tecknar en bild av Guds och människans förening i Kristus: ”Gud Fadern höll bröllop för sin Son, när han i Jungfruns sköte lät honom bli ett med den mänskliga naturen. Han ville att den som var Gud före alla tidsåldrar vid tidens slut skulle bli människa.”¹⁵⁴

149. Från 7 januari till lördag efter Trettondedagen läses eskatologiska texter från Jesaja och Baruk; de läsningar som ett visst år inte får plats utelämnas.

150. I fastetiden läser man under första årgången utdrag ur Femte Moseboken och Hebreerbrevet. Under andra årgången ges en översikt över frälsningshistorien ur Andra, Tredje och Fjärde Mosebok. Hebreerbrevet tolkar det gamla förbundet i ljuset av Kristi påskmysterium. På Långfredagen läser man avsnittet om Kristi offer (9:11–28) och på Påskafton om Herrens vila (4:1–13). Övriga dagar i Stilla veckan läses under första årgången tredje och fjärde sångerna om Herrens lidande tjänare och perikoper ur Klagovisorna. Andra årgången framställer profeten Jeremia som typ för den lidande Kristus.

151. Under påsktiden (med undantag av första och andra påsksöndagen, Kristi himmelfärdsdag och Pingstdagen) läses i enlighet med gammal tradition ur Första Petrusbrevet, Uppenbarelseboken och Johannesbrevet (första årgången) samt Apostlagärningarna (andra årgången).

152. Från måndagen efter Herrens dop till fastetiden, samt från Annandag pingst till advent löper serien på 34 veckor, den så kallade tiden under året.

Denna serie avbryts av perioden från Askonsdagen till och med Pingstdagen. På Annandag pingst återupptas alltså läsningen ”under året” från och med den vecka som följer på den vecka som avbröts av fastetiden (man utelämnar söndagens läsningar).

Under de år som blott har 33 veckor ”under året” utelämnar man den vecka som infaller omedelbart efter pingst. På så sätt blir slutet av perioden ograverad, och man läser alltid de eskatologiskt präglade texterna under de sista veckorna.

Gamla testamentets böcker fördelas i enlighet med frälsningshistorien: Gud uppenbarar sig i folkets historia, när det stegvis erfar hans ledning och upplysning. Profeterna läses följaktligen bland de historiska böckerna med hänsyn till sin verksamhetsperiod. Under första årgången framläggs samtidigt historiska böcker och profetiska ord från Josua till och med exilen; under andra årgången följer (efter läsningarna ur Första Mosebok, som har sin plats före fastan) återtas skildringen av frälsningshistorien efter exilen ända fram till mackabeertiden. De mindre profeterna är infogade i samma årgång liksom vishetslitteraturen och berättelserna i Ester, Tobit och Judit.

De apostoliska breven, som inte är knutna till en viss liturgisk period, har fördelats med hänsyn till mässans läsordning och sin avfattningstid.

153. Läsordningen för en enda årgång är en förkortad version av den dubbla serien. Texterna är valda för att bilda ett komplement till mässans läsningar.

154. På högtider och fester finns egna läsningar. Eljest tas de ur *commune sanctorum*.

155. De enskilda perikoperna har så vitt möjligt en viss enhet. För att de inte skall bli orimligt långa kan understundom några verser vara överhoppade, vilket alltid är angivet. Texternas längd beror för övrigt av respektive genre. Helst bör man läsa dem i sin helhet ur en godkänd översättning.

c) De korta läsningarna

156. De korta läsningarna eller capitula, vilkas betydelse har beskrivits ovan (n. 45), har valts för att kort och koncist inskräpa en tanke eller en mening. De är därför omväxlande till sin art.

157. En serie om fyra veckor har uppställts och infogats i psalteriet för tiden ”under året”. Varje dag har sålunda sina egna korta läsningar. Under advent, jultiden, fastetiden och påsktiden finns serier om en vecka. Härtill kommer särskilda korta läsningar för högtider och fester samt för vissa minnesdagar, jämte en serie på en vecka för completoriet.

158. Vid urvalet av korta läsningar har följande principer varit vägledande:

- a) evangelierna har traditionsenligt utelämnats;
- b) i möjligaste mån har den särskilda karaktären hos söndagen, fredagen och den innevarande tiden på dagen tillgodosetts;
- c) läsningarna i vespern följer på canticum ur Nya testamentet och är därför alltid valda ur Nya testamentet.

VII. LÄSNINGARNA UR KYRKOFÄDERNAS OCH ANDRA KYRKLIGA FÖRFATTARES VERK

159. Enligt den romerska kyrkans tradition läser man vid läsningsgudstjänsten efter bibelläsningen ett stycke ur kyrkofäderna eller andra kyrkliga författare, alternativt en hagiografisk läsning, jämte ett responsorium (jfr n. 228–239).

160. Texter av kyrkofäder och kyrkolärare och andra kyrkliga författare såväl från den östliga som den västliga kyrkan framläggs, dock efter den principen att störst utrymme ges de fäder som i kyrkan åtnjuter störst anseende.

161. Utöver de läsningar som finns i tidegårdsboken för varje dag finns det också ett *Lectionarium ad libitum*, där en större samling läsningar ställs till förfogande för dem som ber tidegården för att ge dem ökad tillgång till den kyrkliga traditionens skatter. Man är fri att välja den andra läsningen ur tidegårdsboken eller ur detta lektionarium.

162. Därutöver har biskopskonferenserna rätt att sammanställa andra texter i samklang med landets traditioner och kynne,¹⁵⁵ vilka infogas i lektionariet ad libitum som ett supplement. Dessa texter skall hämtas från katolska författare som utmärkt sig genom halten i sin undervisning och ett heligt liv.

163. Denna läsning är avsedd att vara en meditation över Guds ord, så som det förstås av kyrkan i hennes tradition. Kyrkan har alltid ansett det nödvändigt att förklara Guds ord för de troende, så att ”utläggningen av profeterna och apostlarna rättar sig efter den katolska kyrkans förståelse av andemeningen”.¹⁵⁶

164. Genom det ständiga umgänget med dessa prov på kyrkans universella tradition vägleds läsaren till en rikare betraktelse av den heliga Skrift och får en ljuv och levande förståelse för den. De heliga fädernas skrifter är ju strålande vittnesbörd om meditationen över den heliga Skrift, den betraktelse som pågått genom seklen och genom vilken det människoblivna Ordets Brud, nämligen kyrkan, ”som är utrustad med sin Brudgums och Guds råd och Ande”,¹⁵⁷ ständigt strävar mot fördjupad förståelse av den heliga Skrift.

165. Läsningen av kyrkofäderna vägleder också de kristna till förståelse för innebörden i kyrkoåret och dess tider. Den öppnar vägen till de ovärderliga rikedomar som utgör hennes härliga arv, ger en fast grund för det andliga livet och en stadig föda åt fromheten. De som skall förkunna Guds ord får här dagliga förebilder i sin heliga uppgift.

VIII. DE HAGIOGRAFISKA LÄSNINGARNA

166. Med hagiografiska läsningar avses antingen en text från en kyrkofäder eller annan kyrklig författare som i egentlig mening behandlar dagens helgon eller särskilt kan tillämpas på detta, eller ett utdrag ur helgonets skrifter, eller en skildring av hans eller hennes liv.

167. När man skall sammanställa helgonproprier för stift och ordnar, skall man beakta den historiska sanningen¹⁵⁸ och den verkliga andliga nyttan för dem som skall läsa eller höra läsningen. Man skall noga undvika allt sådant som blott är ägnat att väcka undran. Man skall i stället bemöda sig om att belysa helgonens andliga särart på ett sätt som är talande också i den nutida situationen, samt vederbörandes betydelse för kyrkans liv och fromhet.

155

156

157

158

168. Före själva läsningen lämnas i tidegärdsboken några knappa upplysningar om viktigare data i helgonets liv. De skall inte läsas under gudstjänsten utan är rent informativa.

IX. RESPONSORIERNA

169. Efter den bibliska läsningen i officiet följer ett eget responsorium, vilkens text är vald ur den traditionens skatter eller nyredigerad i syfte att kasta nytt ljus över den nyss lästa texten eller vara en hjälp vid förståelsen av den, eller infoga den i frälsningshistorien, eller att leda över från det Gamla testamentet till det Nya, eller vända läsningen i bön och kontemplation eller genom sin poetiska skönhet erbjuda glädje och omväxling.

170. Också den andra läsningen är försedd med tillhörande responsorium, som dock står i ett lösare samband med texten och därför är en inbjudan till friare meditation.

171. Responsorierna bibehåller därför sitt värde som helhet och i sina delar och skall användas också vid enskild recitation. Den del som brukar upprepas vid sång kan dock vid enskild bön utelämnas, såvida inte upprepningen är påkallad av själva innebörden.

172. På liknande fast enklare sätt svarar det korta responsoriet vid laudes, vesper och completorium (jfr ovan n. 49 och 89), liksom versiklarna i ters, sext och non, mot den korta läsningen. Det korta responsoriet eller versikeln blir till ett slags acklamation, genom vilken Guds ord djupare skall tränga in i lyssnarens och läsarens sinne.

X. HYMNERNA

OCH ANDRA UTOMBIBLISKA SÅNGER

173. Hymnerna har sin plats i officiet av gammal hävd. De behåller också nu sitt värde och sin ställning.¹⁵⁹ De är inte bara genom sin lyriska karaktär särskilt ägnade att tjäna lovsången, utan de utgör också ett mer lättillgängligt inslag. De anger tydligare än andra element i officiet den enskilda tidebörens eller festens egenart och blir i börens början en bevakande inbjudan till andäktig gudstjänst. Ofta får de en stark verkan genom sin litterära skönhet. I officiet är hymnerna det främsta av kyrkan skapade poetiska elementet.

174. Hymnen avslutas traditionellt med en doxologi, som normalt riktas till samma gudomsperson som hymnen i övrigt.

175. I officiet för tiden ”under året” finns en dubbel serie hymner till samtliga tideböner. En viss hymn förekommer således varannan vecka, detta för att tillfredsställa behovet av omväxling.

176. Dessutom har läsningsgudstjänsten ”under året” en dubbel serie hymner, att användas beroende på tiden på dygnet.

177. De nyintroducerade hymnerna kan sjungas på traditionella melodier av samma versmått.

178. Biskopskonferenserna har befogenhet att för offentligt firande av officiet låta tolka de latinska hymnerna i en form som svarar mot det egna språkets uttrycksmöjligheter. Man har också rätt att införa nyskrivna hymner,¹⁶⁰ om de motsvarar respektive tideböns eller kyrkoårstids karaktär.* Man måste dock undvika att introducera folkliga visor som saknar konstnärlig halt och är ovärdiga liturgin.

* Jfr Kommentarer till den svenska utgåvan, 000.

XI. PRECES, HERRENS BÖN OCH SLUTBÖNEN

a) Preces eller förbönerna i laudes och vesper

179. Tidegården är en lovprisning till Gud. Men både den judiska och den kristna traditionen förknippar

¹⁵⁹

¹⁶⁰

denna lovprisning med en begärande bön, som i viss mån är en följd av lovprisningen. Aposteln Paulus uppmanar till ”bön och åkallan, till förbön och tacksägelse för alla människor, för kungar och alla som har makt, så att vi kan leva ett lugnt och stilla liv, på allt sätt fromt och värdigt. Att be så är riktigt och behagar Gud vår frälsare, som vill att alla människor skall räddas och komma till insikt om sanningen” (1 Tim 2:1–4). Kyrkofäderna förstod oftast denna maning så att man borde frambära förböner vid morgon- och aftonbönen.¹⁶¹

180. Förbönerna, som återinförts i mässan i den romerska riten, skall förekomma också i vespem, fast enligt något annorlunda riktlinjer (jfr nedan).

181. Eftersom det ingår i den kristna traditionen att börja dagen genom att anbefalla den och viga den åt Gud, sker detta i laudes genom en serie åkallande böner.

182. Med preces avses såväl förbönerna i vespem som invokationerna inför den kommande dagen i laudes.

183. För att erbjuda en omväxlande förbön för kyrkans och människornas skiftande behov med hänsyn till olika uppgifter, grupper, enskilda personer, situationer och tider, föreligger en rikhaltig serie av preces för varje dag i psalteriet ”under året” samt för kyrkoårets övriga tider och vissa högtidsdagar.

184. Biskopskonferenserna har befogenhet att anpassa formulären i den latinska tidegärdsboken och att introducera nya.¹⁶² Dock skall nedanstående riktlinjer respekteras.

185. Liksom i Herrens bön skall den begärande bönen vara förenad med lovprisning av Gud, både för hans egen härlighet och för hans underbara verk i frälsningens historia.

186. Vid preces i vespem skall den sista förbönen alltid gälla de avlidna.

187. Eftersom tidegården främst av allt är en hela kyrkans bön för hela kyrkan, ja, för hela världens frälsning,¹⁶³ skall i preces de mer universella böneämnena inta den främsta platsen: man ber alltså för kyrkan och dess olika stånd, för dem som har makten i samhället, för behövande, sjuka och bedrövade, för världens behov, för freden och hithörande ting.

188. Man kan dock tillfoga några intentioner för särskilda angelägenheter i både laudes och vesper.

189. Preces i officiet har en sådan struktur att de kan användas såväl vid offentlig gudstjänst som i mindre grupper och vid enskild bön.

190. Vid offentlig gudstjänst inleds sålunda preces med en kort introduktion av prästen eller ledaren. Den inbjuder till bön och leder över i ett svar, som församlingen upprepar efter varje intention.

191. Bönerna riktas direkt till Gud, varför de kan användas både offentligt och enskilt.

192. Varje böneintention är formulerad i två led, varav det senare alternativt kan användas som variabelt svar av församlingen.

193. Man kan alltså gå till väga på två sätt: antingen läser prästen eller ledaren båda leden och församlingen svarar genom att upprepa det oföränderliga svaret eller iaktta en kort stunds tystnad, eller också läser prästen eller ledaren det förra ledet av intentionen och församlingen svarar med det senare.

b) Herrens bön

194. Vid laudes och vesper, alltså vid de två mera folkliga gudstjänsterna, har Herrens bön sin plats efter preces, i enlighet med sin värdighet och en vördnadsvärd tradition.

195. Herrens bön kommer alltså att läsas högtidligen tre gånger dagligen: vid mässan samt i laudes och vesper.

196. Fader vår läses högt och gemensamt av alla, eventuellt med en kort inledning.

¹⁶¹

¹⁶²

¹⁶³ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 89 e.

c) Slutbönen

197. Vid slutet av varje tidebön sammanfattar man bönen genom en kollektbön, som vid den offentliga gudstjänsten i enlighet med traditionen tillkommer prästen eller diakonen att be.¹⁶⁴

198. Denna kollekta är vid läsningsgudstjänsten alltid densamma som i dagens mässa. Vid completoriet hämtas den alltid ur psalteriet.

199. Vid laudes och vesper överensstämmer den med dagens mässa på söndagar, under hela advents-, jul-, faste- och påsktiden, samt på högtider, fester och minnesdagar. På ferialdagar ”under året” hämtas den ur psalteriet och präglas då av respektive tidpunkt på dagen.

200. Vid ters, sext och non (eller bönen under dagen) tas kollektan ur proprium på söndagar samt under hela advents-, jul-, faste- och påsktiden, samt på högtider och fester. Övriga dagar läses den kollekta som står i psalteriet och som motsvarar respektive tid på dagen.

XII. DEN HELIGA TYSTNADEN

201. Eftersom man i alla gudstjänster skall vinnlägga sig om att ”vid lämplig tidpunkt iakta den heliga tystnaden”,¹⁶⁵ skall också i tidegården plats beredas för tystnad.

202. För att den helige Ande skall kunna mötas av ett fullt gensvar i bedjarnas hjärtan och den personliga bönen skall kunna ansluta sig till Guds ord och kyrkans bön, skall man efter läglighet och med urskillning bereda plats för dessa stunder av tystnad. Det kan ske efter varje psalm med antifon (enligt fädernas bruk), i synnerhet om man efter psalmen läser en psalmkollekta (jfr n. 112), eller också efter läsningen, både den korta och den längre, och då före eller efter responsoriet.

Man skall dock undvika att tystnaden rubbar officiets struktur eller blir så lång att den blir en distraktion för deltagarna.

203. Vid den enskilda bönen skall var och en känna sig fri att lägga in avbrott för tyst meditation närhelst man särskilt tilltalas av något ord, utan att officiet för den skall förlora sin karaktär av offentlig bön.

KAPITEL IV

FIRANDET AV KYRKOÅRET

I. KRISTI MYSTERIER

a) Söndagen

204. Söndagens officium börjar med första vesper. Allt hämtas från psalteriet, utom det som tillhör respektive söndags proprium.

205. När en Herrens fest skall firas på en söndag, har den första vesper.

206. Beträffande möjligheten att fira en söndagsvigilia, se ovan n. 73.

207. Överallt där så kan ske bör man uppmuntra församlingens deltagande åtminstone i vesper, i enlighet med gammal sed.¹⁶⁶

b) De heliga tre påskdagarna

208. Under de heliga tre påskdagarna firar man det officium som återfinns på sin plats i proprium de tempore.

¹⁶⁴ Jfr Vat. II, Liturgikonst., *Sacrosanctum Concilium*, n. 38.

¹⁶⁵

¹⁶⁶

209. De som deltar i kvällsmässan på Skärtorsdagen eller eftermiddagsgudstjänsten på Långfredagen firar inte vespern dessa dagar.

210. På Långfredagen och Påskafton bör man, i mån av möjlighet, före laudes fira läsningsgudstjänsten med deltagande av församlingen.

211. Completoriet på Påskafton firas endast av dem som inte kan delta i påskvakan.

212. Påskvakan intar på påsknatten läsningsgudstjänstens plats. De som inte kan delta i den högtidliga påskvakan skall enskilt läsa åtminstone fyra av dess läsningar jämte sångerna och kollektorna. Lämpligen väljer man perikoperna ur Andra Mosebok och Hesekiel, episteln och evangeliet, följt av Te Deum och nattens kollektbön.

213. Laudes på Påskdagens morgon skall firas av alla. Lämpligen firar man dagens vesper under högtidligare former än vanligt, för att markera slutet av kyrkoårets största högtidsdag och fira åminnelsen av hur Herren visade sig för sina lärjungar. Om seden förekommer att gå i högtidlig procession till dopfunten under psaltarsången och vespern därmed firas som en dopmemoria, skall man vinnlägga sig att bevara den.

c) Påsktiden

214. Tidegården får sin påskkaraktär av acklamationen Halleluja, som avslutar de allra flesta antifonerna under denna period (jfr n. 120), samt av hymner, särskilda böner och egna läsningar för varje tidebön.

d) Jul

215. På julnatten firar man lämpligen läsningsgudstjänsten före mässan som en högtidlig julvigilia. Completoriet firas endast av dem som inte deltar i denna vigilia.

216. Laudes på Juldagen firas normalt före julottans mässa.

c) Övriga Herrens högtider och fester

217. Man iakttar vid officiet för Herrens högtider och fester det som nedan sägs (n. 225–233), *mutatis mutandis*.

II. FIRANDET AV HELGONEN

218. Firandet av helgonens dagar är tänkt så att det inte får överskugga de festdagar och kyrkoårstider som är en åminnelse av själva frälsningsmysterierna.¹⁶⁷ De skall inte heller otillbörligt störa den löpande psalmodin eller det kontinuerliga läsandet av Guds ord, ej heller medföra betungande upprepningar, men ändå främja en berättigad vördnad för helgonet i fråga. Både den kalendarireform som företagits på uppdrag av Andra vatikankonciliet och firandet i tidegården av helgonens dagar rättar sig efter de principer som beskrivs i följande paragrafer.

219. Helgonens dagar kan vara antingen högtider, fester eller minnesdagar (*sollemnitates, festa, memoriae*).

220. Minnesdagarna kan vara antingen obligatoriska eller, om inget anges, fakultativa (*ad libitum*). Vid avgörandet huruvida man skall fira ett helgon eller inte på en fakultativ minnesdag i den offentliga gudstjänsten skall församlingens bästa och dess särskilda spiritualitet tillgodoses, inte blott ledarens eget gottfinnande.

221. Om flera fakultativa minnesdagar sammanfaller, kan man endast iaktta en av dem under utelämnande av de övriga.

222. Endast högtider kan flyttas till en annan dag, och då enligt rubrikerna.*

* Jfr dock Kalendarium för Stockholms stift, 000–000.

223. Följande bestämmelser gäller både för helgon inskrivna i det allmänna romerska kalendariet och för dem som endast förekommer i partikulärkalendarier.

224. Om helgondagarna saknar egna element, tar man dessa från respektive commune.

1. Officiet på högtider

225. Högtider inleds med första vespem kvällen innan.

226. Första och andra vespem har egna hymner, antifoner, korta läsningar med responsorium och slutböner; skulle så inte vara fallet, tar man dessa element ur respektive commune.

I första vespem tar man båda psalmerna ur serien *Laudate* (dvs. 113, 117, 135, 146, 147:1–11 samt 147:12–20), i enlighet med en gammal tradition. Canticum ur Nya testamentet återfinns på sin plats i tidegärdsboken. Vid andra vespem används egna psalmer och canticum; preces är egna eller tas ur respektive commune.

227. Vid laudes finns egna hymner, antifoner, korta läsningar med responsorium samt slutböner; skulle så inte vara fallet, tar man detta ur respektive commune. Psalmerna tas från söndagen i vecka I i psalteriet. Preces är egna eller tas ur respektive commune.

228. I läsningsgudstjänsten finns egna hymner, antifoner, psalmer, läsningar och responsorier. Första läsningen är hämtad ur bibeln, den andra är hagiografisk. Om det rör sig om ett helgon som endast har lokal kult och inte ens i det lokala propriet har särskilda element, tar man allt ur respektive commune.

Vid slutet av denna tidebön sjunger man hymnen *Te Deum* och ber dagens kollektbön.

229. Vid bönen under dagen (resp. ters, sext och non) tar man den dagliga hymnen, om ingen särskild finnes. Psalmerna är hämtade ur serien ”trappstegpsalmer” och har egna antifoner. På söndagar tar man dock psalmerna för vecka I i psalteriet. Den korta läsningen och slutkollektan är egna. Vid vissa Herrens högtider finns egna psalmer.

230. Vid completoriet gör man allt som på söndagar efter första respektive andra vespem.

2. Officiet på fester

231. Fester har inte första vesper, utom Herrens fester när de firas på en söndag. Vid läsningsgudstjänsten, laudes och vesper sker allt som på högtider.

232. Vid bönen under dagen (resp. ters, sext och non) tar man den dagliga hymnen. Psalmerna och deras antifoner tas från psalteriet, såvida inte särskilda skäl eller traditionen kräver att en egen antifon används, vilket anges på sin plats. Fester har egna korta läsningar och slutböner.

233. Completorium firas som på vanliga vardagar.

3. Officiet på helgonens minnesdagar

234. Mellan obligatoriska och fakultativa minnesdagar, när dessa faktiskt firas, finns ingen skillnad i uppläggningsen av officiets, utom när det gäller fakultativa minnesdagar som infaller inom kyrkoårets båda festkretsar (julkretsen och påskkretsen).

a) Minnesdagar som infaller vid tiden ”under året”

235. Vid läsningsgudstjänsten, laudes och vesper iaktas följande:

a) Psalmerna och antifoner tas ur psalteriet för innevarande dag, utom när det finns egna antifoner eller egna psalmer; detta anges i varje särskilt fall.

b) Antifonen till invitatoriet, hymnen, den korta läsningen, antifonerna till *Benedictus* och *Magnificat* samt preces följer dagens officium, om dessa element är speciella för dagen i fråga; i annat fall tas de från respektive commune eller den innevarande ferieldagen.

c) Minnesdagens egen kollektbön läses.

d) Vid läsningsgudstjänsten tas den bibliska läsningen från innevarande ferialdag. Den andra läsningen är hagiografisk, med ett responsorium som är eget eller tas ur respektive commune; finns ingen egen läsning, tar man den innevarande dagens läsning ur kyrkofäderna.

Man sjunger inte Te Deum.

236. Vid bönen under dagen (resp. ters, sext och non) och vid completoriet följer man helt den innevarande veckodagen, utan att nämna något om helgonet.

b) Minnesdagar som faller inom kyrkoårets festkretsar

237. På söndagar, högtider och fester, samt på Askonsdagen, i Stilla veckan och under påskoktaven markeras överhuvud inga helgondagar.

238. På vardagarna under tiden 17–24 december samt i juloktaven och under fastetiden firas aldrig obligatoriska minnesdagar, inte ens sådana som förekommer i de partikulära kalendarerna. Om sådana ett år råkar infalla i fastetiden, behandlas de som fakultativa minnesdagar.

239. Om man under festkretsarna vill fira ett helgon som den dagen är inskriven i kalendariet som minnesdag, går man till väga på följande sätt:

a) Vid läsningsgudstjänsten tillägger man efter läsningen ur kyrkofäderna och dess responsorium som en tredje läsning den hagiografiska läsningen och dess responsorium; man avslutar med helgonets kollektbön.

b) Vid laudes och vesper kan man i slutkollektan utelämna avslutningen och tillfoga helgonets antifon (egen eller ur communitet) och kollekta.

c) Åminnelse av jungfru Maria på lördagar

240. På lördagar ”under året” på vilka man kan fira fakultativa minnesdagar kan man efter samma ordning fira Vår Frus lördagsofficium (med egen läsning).

III. VILKET KALENDARIUM SOM SKALL FÖLJAS; MÖJLIGHETEN ATT VÄLJA OFFICIUM HELT ELLER DELVIS

a) Vilket kalendarium som skall följas

241. Korbön och gemensam tidegård skall följa det egna kalendariet (stiftets, ordensfamiljens eller den egna kyrkans).¹⁶⁸ Medlemmar av ordensgemenskaper förenar sig dock med det lokala stiftet i firandet av den egna domkyrkans invigning samt patrociner på den plats där de lever.¹⁶⁹

242. Varje ämbetsbärare och ordensmedlem, som på någon grund är förpliktad till tidegården, fullgör denna sin förpliktelse även om vederbörande deltar i gemensam tidegård enligt något annat kalendarium än det egna eller en annan rit än den egna. Detta gäller den aktuella delen av officiet.

243. Vid enskild tidebön kan man följa antingen det lokala kalendariet eller det egna, utom på högtider och fester.¹⁷⁰

b) Möjligheten att välja officium

244. På ferialdagar då det är tillåtet att fira en fakultativ minnesdag kan man, om tillräckliga skäl föreligger, på samma sätt som beskrivits i n. 234–239 fira ett helgon som den dagen är inskrivet i det romerska martyrologiet eller vederbörligen approberat i dess appendix.

¹⁶⁸

¹⁶⁹

¹⁷⁰

245. Utom under högtider, söndagar i advent, fastetiden och påsktiden, på Askonsdagen, i Stilla veckan, under påskoktaven och på Alla själars dag kan man med tanke på någon offentlig angelägenhet eller av enskilda fromhets skäl fira ett votivofficium, helt eller delvis: så kan ske t.ex. under en vallfärd, vid en lokal fest eller vid iakttagandet av en helgondag på nästföljande söndag (*sollemnitas externa*).

* xxx om ordningen i Stockholms stift.

c) Möjligheten att välja element i officiet

246. I vissa speciella fall kan man välja andra element i officiet än de i tidegårdsboken föreliggande, dock så att man inte rubbar ordningen för varje enskild tidebön. Följande regler skall följas:

247. I officiet för söndagar, högtider och Herrens fester som är inskrivna i det allmänna kalendariet, vidare på ferialdagar i fastetiden och Stilla veckan, på dagarna i påsk- och juloktaven samt ferialdagarna 17–24 december får man inte ändra dagens särskilda element, såsom antifoner, hymner, läsningar, responsorier, orationer, normalt inte heller psalmer.

I stället för psalmerna på en viss söndag i psalteriet får man ta söndagens psalmer en annan vecka. Vid tidegård med församlingens deltagande kan man till och med ta andra psalmer, valda så att folket stegvis fostras till förståelse av Psaltaren.

248. Vid läsningsgudstjänsten skall lectio continua av bibeltexten inte frångås utan starka skäl. Också i tidegården gäller kyrkans önskan att ”inom ett bestämt antal år en mera betydande del av den heliga Skrift föreläses för folket”.¹⁷¹

Således skall ordningen för bibelläsningar iakttagas strikt i advents-, jul-, faste- och påsktiden; ”under året” kan man någon eller några dagar och när goda skäl föreligger byta ut dagens läsningar mot andra, t.ex. vid reträtter, prästmöten, särskilda böndagar för kyrkans enhet och liknande tillfällen.

249. Om man på grund av en högtid, fest eller särskild dag har måst utelämna en perikop, kan man samma vecka slå ihop den utelämnade texten med de övriga eller själv avgöra vilka texter som skall utelämnas helt, allt med tanke på veckans liturgi som helhet.

250. Vid läsningsgudstjänsten kan man i stället för dagens andra läsning, om goda skäl föreligger, välja en annan läsning för samma tid på kyrkoåret, hämtad ur tidegårdsboken eller lektionariet ad libitum (se n. 161). Vidare får man under årets ferialdagar, men även om så är lämpligt under advents-, jul-, faste- och påsktiden företa lectio continua ur någon kyrkofaders verk, om detta blott står i samklang med bibelns och liturgi andas.

251. De korta läsningarna samt orationerna, sångerna och preces för en ferialdag under kyrkoårets festkretsar får användas under andra ferialdagar i samma kyrkoårstid.

252. Även om var och en bör vinnlägga sig om att be veckans hela psalterium,¹⁷² får man dock vid tillfälle (av fromhets skäl eller med tanke på en församlings behov) i stället för psalmerna i en viss tidebön välja psalmerna i samma tidebön för en annan dag. Man kan också tänka sig skäl att ibland välja ut lämpliga psalmer och andra element till ett slags votivofficium.

KAPITEL V

DEN YTTRE GESTALTNINGEN AV GEMENSAM TIDEBÖN

I. DE OLIKA UPPGIFTERNA I GUDSTJÄNSTEN

253. Alldeles som vid övriga gudstjänster skall i tidegården ”var och en, såväl ämbetsbärare som lekman, vid fullgörandet av sin uppgift utföra endast det och allt det som tillkommer honom efter sakens natur

¹⁷¹

¹⁷²

och enligt de liturgiska reglerna”.¹⁷³

254. Om biskopen leder tidebönen skall han, i synnerhet i sin egen domkyrka, vara omgiven av sitt presbyterium och sina diakoner och ministranter, med aktivt och helhjärtat deltagande av hela församlingen.

Alla tideböner med deltagande av församlingen bör ledas av en präst eller diakon, med assistens av ministranter.

255. Präst eller diakon som leder tidebönen kan anlägga stola över alba eller röcklin; prästen kan också klä sig i korkåpa. Inget hindrar att vid högtidligare tillfällen flera präster klär sig i korkåpa och diakonerna i dalmatika.

256. Det är prästens eller diakonens uppgift att från sin stol inleda officiet med ingångsversikeln samt att inleda Herrens bön, läsa slutkollektan, hälsa folket, välsigna det och sända ut det.

257. Preces kan läsas av prästen eller en assistent.

258. När ingen präst eller diakon finns att tillgå, betraktas ledaren av tidebönen endast som en deltagare bland de andra; han eller hon går inte upp i koret, hälsar inte folket och uttalar inte välsignelsen över det.

259. Den som läser läsningarna (både korta och längre) skall stå på lämplig plats.

260. Det tillkommer kantorn eller kantorerna att intonera antifoner och psalmer. Vid psalmodin iakttar man reglerna ovan, n. 121–125.

261. Under evangeliecanticum i laudes och vesper kan man incensera altaret, prästen och folket (i nu nämnd ordning).

262. Förpliktelsen till korbön åvilar komuniteten som sådan och måste inte ske på viss plats, alltså inte heller nödvändigtvis i kyrkan. Detta gäller i synnerhet de mindre tidebönerna, helst när de firas i enkla former.

263. Man står upp:

- a) vid ingången och ingångsversikeln i varje tidebön;
- b) under hymnen;
- c) under canticum ur evangeliet;
- d) under preces, Herrens bön och slutkollektan.

264. Man sitter ned under läsningarna (med undantag av evangeliet).

265. Under psalmerna och övriga cantica med antifoner sitter man eller står, alltefter lokal sed.

266. Man gör korstecknet från pannan till bröstet och från vänster till höger axel:

- a) i början av tidebönen vid orden ”Gud, kom till min räddning”;
- b) i början av cantica ur evangeliet, dvs. Benedictus, Magnificat och Nunc dimittis.

Man gör korstecknet över munnen i början av invitoriet vid orden ”Herre, öppna mina läppar”.

II. SÅNGEN I TIDEGÅRDEN

267. I anvisningarna och reglerna i denna Introduktion skall orden ”utföras”, ”reciteras” o. dyl. förstås som sång eller läsning, enligt nedanstående principer.

268. ”Alla som förrättar tidebönen som korbön eller på annat sätt gemensamt anbefalls att förrätta den med sång. Ty sången svarar i hög grad mot tidegårdens väsen och blir ett tecken på större högtidlighet och innerligare gemenskap i lovsången till Gud.”¹⁷⁴

269. Det som Andra vaticankonciliet stadgar om sången i gudstjänsten gäller hela liturgin men i synnerhet tidegården. Även om denna som helhet och i sina delar är omgestaltad så att den med fördel tjänar också som enskild bön, är likväl de flesta av dess element lyriska till sin art och kommer därför till

¹⁷³

¹⁷⁴

sin fulla rätt endast om de sjungs; detta gäller främst psalmerna, cantica, hymnerna och responsorierna.

270. Sången i tidegården skall alltså inte betraktas som en yttre utsmyckning av bönen utan snarare som ett flöde ur djupet av den människa som ber och lovprisar Gud. Den förtydligar och fullkomnar den kristna gudstjänstens gemenskapskaraktär.

De kristna grupper som vill sjunga tidegården så ofta som möjligt är värda all uppmuntran. För det ändamålet måste ämbetsbärare och ordensfolk likaväl som lekmän få tillfälle till undervisning och övning i denna böneform, så att de med glädje kan sjunga tillsammans åtminstone på högtidsdagarna. Det är dock svårt att fira hela tidegården med sång. Kyrkans lovsång kan för övrigt varken till sitt ursprung eller sitt väsen betraktas som en angelägenhet för ämbetsbärare och munkar; tidegården tillhör hela Guds folk. Därför skall man beakta flera principer samtidigt, för att tidebönen skall kunna firas med sång som en äkta, vacker och värdig gudstjänst.

271. Framför allt skall man sjunga tidebönen på sön- och helgdagar, så att dessa får en särställning genom en högre grad av högtidlighet.

272. Eftersom inte alla tideböner har samma vikt, bör man genom sång utmärka framför allt de böner som utgör officiets höjdpunkter, det vill säga laudes och vesper.¹⁷⁵

273. Även om det är att rekommendera att hela officiet firas med sång, om blott detta kan ske med musikalisk sakkunskap och i rätt anda, bör man likväl i de flesta fall följa principen om ”progressiv högtidlighet”, både av praktiska skäl och därför att inte alla element i bönen har samma vikt. Varje enskild del har sin funktion och bör därför komma till sin rätt. Sålunda får tidegården inte betraktas som ett vackert och vördnadsvärt monument från det förgångna som måste bevaras oförändrat och väcka beundran. Tvärtom måste den upplivas och få växa som ett levande vittnesbörd om den konkreta församlingens vitalitet.

Principen om ”progressiv högtidlighet” innebär att det finns flera grader mellan ett fullständigt sjungande och den rena läsningen. En sådan princip medger stor och välkommen omväxling i bönen och skall styras av varje dags och tideböns särskilda ”färgning”, av respektive elements funktion samt av storleken på församlingen eller gruppen samt sångarnas antal vid varje särskilt tillfälle.

Genom denna möjlighet till variation kan kyrkans offentliga lovprisning oftare än hittills bli en verklig sång och anpassas efter skiftande omständigheter. Det finns all anledning att tro att man i vår tid finner nya vägar och former för den, liksom tidigare alltid har skett i kyrkans liv.

274. När man sjunger officiet på latin, skall den gregorianska sången, som är ett kännetecken för den romerska liturgin, inta ”den främsta platsen bland jämlikar”.¹⁷⁶ ”Kyrkan utesluter ingen sorts kyrkomusik ur sin gudstjänst, så länge den motsvarar själva gudstjänstens anda och dess enskilda moments natur och inte förhindrar det tillbörliga aktiva deltagandet från församlingens sida.”¹⁷⁷ Om det skulle saknas melodi till en viss antifon, tar man vid det sjungna officiet en melodi från en annan antifon i den historiska repertoaren, om den blott är lämplig enligt principerna i n. 113 samt n. 121–125.

275. Eftersom tidegården också skall kunna firas på folkspråket, ”skall man på lämpligt sätt sörja för att melodier för tidegård med sång på folkspråket framställs”.¹⁷⁸

276. Inget hindrar dock att man använder olika språk i en och samma gudstjänst.¹⁷⁹

277. Vissa element lämpar sig särskilt väl för sång. Detta är en följd av principerna för en äkta gudstjänst, som kräver att innebörd och särart i varje särskild del respekteras. Vissa partier kräver i sig sång,¹⁸⁰ nämligen framför allt acklamationerna, svaren på prästens eller ledarens hälsningar och i preces, vidare antifonerna och psalmerna, omkväden, hymner och cantica.¹⁸¹

278. Psalmerna kan inte skiljas från musiken, vilket bevisas av såväl judisk som kristen tradition (jfr

175

176

177

178

179

180

181

ovan n. 103–120). För att man helt skall förstå en psalm är det av stort värde att den sjungs eller åtminstone alltid uppfattas i detta sitt musikalisk-poetiska sammanhang. Om så kan ske, skall man alltid välja den sjungna formen, åtminstone på viktigare dagar och i viktigare tideböner, och med hänsyn tagen till respektive psalms litterära egenart.

279. Ovan har vissa sätt att sjunga psalmodin (n. 121, 123) beskrivits. Man bör sörja för variation inte blott av yttre orsaker utan också med hänsyn till psalmernas respektive genre. Det kan vara lämpligt att lyssna till en vishetspsalm eller historisk psalm, under det att en tacksägelse eller lovpsalm kräver gemensam sång. Det viktigaste är att gudstjänsten varken blir för torr eller alltför utsirad eller alltför ängsligt upptagen med det korrekta utförandet av reglerna. Den måste vara äkta. Till det ändamålet måste man undervisa om kyrkans bön, så att det blir ljuvligt att lovprisa Gud (jfr Ps 147:1–11).

280. Hymnerna ger näring också åt den enskilda bönen, om de utmärker sig för sitt läromässiga innehåll och sin poetiska skönhet. De är dock avsedda att sjungas, och därför bör man vid gemensam tidebön sträva efter att så sker.

281. Det korta responsoriet efter läsningarna i laudes och vesper (se n. 49) är i sig avsett för sång, särskilt församlingssång.

282. Responsorierna efter läsningarna i läsningsgudstjänsten kräver sång för att komma till sin rätt. De har likväl formulerats så att de tjänar sitt syfte också vid enskild bön. Man bör kunna sjunga de responsorier som har en enklare melodi oftare än vad som är möjligt i fråga om de responsorier som hämtats från den liturgiska traditionens äldre källor.

283. Läsningarna, de korta och de längre, är i sig inte avsedda för sång. Man skall bemöda sig om att läsa dem värdigt, tydligt och klart så att alla verkligen uppfattar vad som sägs och förstår det. Endast sådana melodier kan komma till användning vid läsningarna som verkligen underlättar lyssnandet och förståelsen av texten.

284. De texter som läses av ledaren, t.ex. orationerna, kan lämpligen sjungas, i synnerhet på latin. Vid firandet på folkspråket är detta inte alltid fallet. Det avgörande är härvidlag om sången gör det lättare för alla att uppfatta orden.

FÖRTECKNING ÖVER LITURGISKA DAGAR

Ur Allmänna normer för kyrkoåret
och kalendariet, n. 59–61

De olika dagarnas inbördes företräde i vad avser firning framgår uteslutande av följande förteckning.

I

1. De heliga tre påskdagarna.
2. Juldagen, Trettondedag jul, Kristi himmelfärds dag och Pingstdagen.
Söndagarna i advents-, faste- och påsktiden.
Askonsdagen.
Vardagarna i Stilla veckan, måndag t.o.m. torsdag.
Vardagarna under påskoktaven.
3. Herrens högtider, Maria- och helgonhögtider i det allmänna kalendariet.
Alla själars dag.
4. Särskilda högtider:
 - a) Högtiden för ortens, stadens eller statens huvudskyddspatron.
 - b) Högtiden för den egna kyrkans invigning och den årliga minneshögtiden för kyrkoinvigningen.
 - c) Högtiden för den egna kyrkans namn.
 - d) Högtiden för den egna ordens eller kongregationens namn, grundare eller huvudskyddspatron.

II

5. Herrens fester i det allmänna kalendariet.
6. Söndagar under jultiden och söndagar ”under året”.
7. Maria- och helgonfester i det allmänna kalendariet.
8. Särskilda fester:
 - a) Festen för stiftets skyddspatron.
 - b) Årsdagen för domkyrkans invigning.
 - c) Festen för huvudskyddspatron för området, provinsen, nationen eller ett större område.
 - d) Festen för en ordens, kongregations eller ordensprovins namn, grundare eller huvudskyddspatron, med hänsyn tagen till föreskrifterna under punkt 4.
 - e) Andra fester för en kyrka.
 - f) Andra fester i ett stifts, en ordens eller en kongregations kalendarium.
9. Vardagar i advent fr.o.m. 17 t.o.m. 24 december.

III

10. Obligatoriska minnesdagar i det allmänna kalendariet.
11. Obligatoriska minnesdagar i det särskilda kalendariet:
 - a) Minnesdag för den andra skyddspatronen för en ort, ett stift, ett område eller en provins, en nation, ett större område, en orden, kongregation eller ordensprovins.
 - b) Andra obligatoriska minnesdagar för en kyrka.
 - c) Andra obligatoriska minnesdagar i ett stifts, en ordens eller en kongregations kalendarium.
12. Fakultativa minnesdagar, som emellertid också kan firas på de under punkt 9 nämnda dagarna, enligt anvisningar i missalet och tidegården. På samma sätt kan obligatoriska minnesdagar, som tillfälligt inträffar på fastans vardagar, firas som fakultativa.
13. Vardagar i adventstiden t.o.m. den 16 december.
Vardagar i jultiden från den 2 januari till lördagen före Trettondedag jul.
Vardagar i påsktiden från måndagen efter påskoktaven t.o.m. Pingstafton.
Vardagar ”under året”.

Om flera firingsämnen infaller på samma dag, firas det som har högre rang enligt förteckningen ovan. En högtid, som hindras av en liturgisk dag med företräde, flyttas till den närmaste dag som är ledig från de under punkt 1–8 nämnda firingsämnena. Hänsyn skall också tas till bestämmelserna i punkt 5. Övriga firingsämnen bortfaller det året.

Om den innevarande dagens vesper sammanfaller med den följande dagens, har den företräde som har högre rang enligt förteckningen ovan. Vid samma rang har den innevarande dagens vesper företräde.

KOMMENTAR TILL DEN SVENSKA UTGÅVAN

Föreliggande utgåva av tidegården bygger på *Liturgia Horarum, editio typica altera* (1985–87) och följer allmänt anvisningarna i *Allmän introduktion till tidegården* ovan. Detta band innehåller en fullständig svensk version av *Liturgia Horarum*, med undantag av bibliska och icke-bibliska läsningar för läsningsgudstjänsten samt cantica och evangelier för vigilia, som publiceras separat.

Bibliska texter

Psaltarpsalmer och gammaltestamentliga cantica har i huvudsak hämtats ur 1917 års översättning; lydelsen har dock bearbetats för att texterna skall bli mer sångbara. Ps 23, 36, 39, 110, 121 och 126 har tagits ur Bibelkommissionens utgåva *Fem bibelböcker* (1979), cantica ur de deuterokanoniska böckerna ur Bibelkommissionens utgåva *Tillägg till Gamla testamentet* (1986). Psalmerna anges, liksom övriga bibelböcker, med den numrering som används i nämnda utgåvor; ingen hänvisning görs till numreringen

i Septuaginta eller Neo-Vulgata. Evangelieantica har hämtats ur Bibelkommissionens översättning av *Nya testamentet* (1981), canticum ur Upp 19 har – med lätt bearbetning – tagits ur Bo Giertz översättning av *Nya testamentet* (1981). Övriga nytestamentliga cantica har nyöversatts för föreliggande utgåva. Om utförandet av psalmer och cantica, se nedan.

Läsningarna har hämtats ur Bibelkommissionens översättning av *Nya testamentet* (1981), 1917 års översättning av *Gamla testamentet* i Svenska Bibelsällskapets varsamt reviderade form och *Tillägg till Gamla testamentet*.

Antifoner och responsorier anknyter till samma textversioner, men liksom i missalet har hänsyn tagits till den liturgiska traditionen och den kyrkliga tolkningstraditionen; därför avviker lydelsen ibland något från respektive bibelöversättning.

Särdrag i den svenska utgåvan

Hymnerna har valts i fri anknytning till den latinska förlagan (jfr *Allmän introduktion* n. 178) och är något färre än i denna. Avsikten har varit att få fram ett hymnarium som utnyttjar god inhemsk hymndiktning, äldre och modern. Ett stort antal texter utgör svenska tolkningar av fornkristna och medeltida latinska hymner. Ett icke ringa antal hymntexter har hämtats ur *Den svenska tidegården*. För att hymnariet både formellt och innehållsligt skall bli rikt varierat har ett antal responsoriala hymner samt ett antal ”troparier” (av östligt ursprung resp. moderna nydiktningar) införts. Hymnerna för bön under dagen och completorium i psalteriet har försetts med speciella avslutande strofer för advents- och jultiden resp. påsktiden. Om hymnernas utförande, se nedan.

Urvalet psaltarpsalmer och cantica är detsamma som i den latinska förlagan, men delningen av psalmerna har i tre fall (Ps 35, 69 och 145) förändrats. Versurvalet har i ett fall (Ps 139) justerats för att den svenska texten skall bli meningsfull.

Tidegården innehåller ett stort antal antifoner till Magnificat och Benedictus. Eftersom de latinska antifonerna för söndagar årgång A–C i direkt svensk översättning många gånger skulle bli alltför opoetiska och osångbara för att kunna brukas som antifoner, har ett nytt urval här gjorts. Första vesperen har genomgående, utom under påsktiden och vid enstaka andra tillfällen, fått antifoner ur *Gamla testamentet* som innehållsligt är relaterade till söndagarnas evangelier.

Fastetidens responsorier är mer varierade än i den latinska förlagan. Likaså har completoriet varierats mer efter veckodagarna än i den latinska förlagan; här har bl.a. utnyttjats stoff ur *Den svenska tidegården*, byggande på medeltida svensk tradition. Två mariaantifoner ur svenska medeltida källor har tillfogats som extra alternativ i completoriet.

En ordning för vesper i högtidligare form på Påskdagen med bl.a. procession till dopfunten (jfr *Allmän introduktion* n. 213) har utformats med ledning av en ordning använd i Münsters stift.

För den heliga Birgittas högtid den 7 oktober har ett helt officium utarbetats. Även andra svenska helgons dagar har försetts med egna texter. Den salige Niels Stensens dag har införts, som en följd av hans saligförklaring 1988.

Doxologin *Gloria Patri* (”Ära vare Fadern ...”) har fått den kortare form som bl.a. förekommer i den bysantinska liturgin. Detta främst av språkliga skäl: doxologin måste i stilnivå harmoniera med det övriga textmaterialet. Det har trott sig omöjligt att infoga det anti-arianska tillägget ”såsom det var ...” i en smidig svensk formulering, varför det utgätt. Om utförandet av ”Ära vare Fadern ...”, se nedan.

Läsordningen för läsningstjänsten omfattar en enda årgång. Serien med bibelläsningar utgör en varsam bearbetning av den serie läsningar för en årgång som finns i den latinska förlagan (jfr *Allmän introduktion* n. 153). Till den fogas en serie läsningar ur kyrkofädernas verk och av kyrkliga författare samt hagiografiska läsningar (jfr *Allmän introduktion* n. 162).

Utförandet av psalmer, cantica och responsorier

Psalmer och cantica är i denna utgåva försedda med vissa tecken, avsedda att underlätta gemensam psalmodiering. Tillämpningen varierar beroende på psalmtönernas utformning.

Mittkadensen (*mediatio*) i varje vers anges med en asterisk (*). En lätt avfrasering med ett melodiskt fall (*flexa*) – om psalmtönen förutser detta – anges med ett latinskt kors (†). Vid radbyte utan

kors är det i regel bättre att avstå från *flexa* och endast göra en kort andhämtning.

Den sista accenten på versraderna markeras med accenttecken, utom i de fall då ingen särskild melodisk markering av radslutet skall göras. Dubbelaccentuering markeras (dock endast i begränsad utsträckning) med understrykningar under texten.

Antifonerna sjungs före och efter psalmer och cantica. Om så är lämpligt och antifonerna är korta, kan de före psalmen resp. canticum sjungas en gång av försångare och upprepas av alla. Antifonerna kan också upprepas mellan ”stroforna” (de sammanhållna blocken av verser) i psalmer och cantica. Särskilt vid tidebön som församlingsgudstjänst kan detta underlätta allas aktiva deltagande: församlingen kan sjunga antifonen, en grupp vana sångare verserna. För att underlätta en sådan praxis har omtagning av antifonen angivits inom parentes mellan stroforna.

Doxologin ”Ära vare Fadern ...” kan i slutet av psalmer och cantica utföras gemensamt av alla, även när verserna sjungits i växelsång mellan två halvkörer. Antifonen kan sjungas omedelbart före doxologin och upprepas en sista gång efter denna. I tideböernas inledning utförs ”Gud, kom ...”, ”Herre, skynda ...” växelvis; lovprisningen till den gudomliga Treenigheten utförs därefter gemensamt av alla. ”Ära vare Fadern ...” används under hela kyrkoåret.

Responsorierna utförs så: det inledande omkvädet (markerat med R.) sjungs först av en försångare och upprepas av alla, därefter sjunger försångaren versen, alla upprepar omkvädet (R.) eller enbart dess andra hälft (från +), försångaren sjunger ”Ära vare Fadern och Sonen och den helige Ande”, och alla upprepar omkvädet. I vissa fall kan psalmer och cantica utföras på motsvarande sätt; i så fall sjungs även ”Ära vare Fadern ...” av försångaren el. försångarna.

Hymnernas utförande

Hymnerna är avsedda att sjungas. Hymner av det vanligast förekommande slaget, med metriskt bundna strofer, kan utföras antingen gemensamt av alla deltagare eller i växelsång mellan två grupper av deltagare eller körhalvor, som förenas i den avslutande strofen. I vissa fall är ett responsoriellt utförande av hymnerna tänkbart: den avslutande strofen (doxologin) utförs som omkväde av alla, medan en eller flera försångare sjunger övriga strofer.

Vissa hymner är redigerade för responsoriellt utförande, varvid verserna ofta är metriskt obundna. Även här sjungs omkvädet (markerat med R.) inledningsvis först av försångare och därefter omedelbart av alla; det upprepas på angivna ställen. En rikare utförandeform är förutsedd i de hymner som har tre beståndsdelar: en längre strof (markerad med –), ett omkväde (R.) och några, oftast bibliska, verser. Denna genre ger möjlighet att utnyttja friare diktning i en liturgisk form och har förekommit i den liturgiska traditionen, särskilt i östkyrkan, under beteckningar som *troparion* (”strofsång”) o. dyl. Strofen utförs om möjligt av en grupp sångare, verserna sjungs av en solist, och alla stämmer in i omkvädet. Första gången omkvädet förekommer kan det sjungas av försångaren och omedelbart upprepas av alla.